КАНТАКТЫ І ДЫЯЛОГІ

ІНФАРМАЦЫЙНА-АНАЛІТЫЧНЫ І КУЛЬТУРАЛАГІЧНЫ БЮЛЕТЭНЬ
Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў
і Беларускага таварыства дружбы і культурнай
сувязі з замежнымі краінамі

ЗМЕСТ

• № 1 (37) • СТУДЗЕНЬ • 1999 • МІНСК • БЕЛАРУСЬ •

Заснавальнікі:
Міжнародная асацыяцыя беларусістаў,
Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі

Адрас рэдакцыі:
Рэспубліка Беларусь, 220050, Мінск,
вул. Рэвалюцыйная, 15, Камітэт МАБ

Тэлефон: **+375 (017) 220 76 04**
Факс: **+375 (017) 220 93 50**

E-mail:
mab@lingvo.minsk.by

Электронны варыянт у InterNet:
http://www.lingvo.minsk.by/mab/k&d.html

На першай старонцы вокладкі —
Аляксандр Сяргеевіч Пушкін.
Мастак А. Кіпрэнскі. 1827.

Бюлетэнь выдаецца і высылаецца толькі тым сябрам МАБ, якія ўнеслі складкі.

Памер складак у месяц (з 1998 г.): у Беларусі — **30 тысяч рублёў**,
у краінах СНД — **2 USD**, Цэнтральнай Еўропы — **3 USD**,
Заходняй Еўропы, Азіі, на іншых кантынентах — **5 USD**.

Перыядычнасць выхаду — **1 нумар у месяц**.

Мовы выдання — беларуская і ў перспектыве — англійская, руская.

Паведамленні аб уплаце складак просім дасылаць на адрас рэдакцыі.

Складкі просім пераводзіць аднаму з заснавальнікаў бюлетэня —
Камітэту Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў.

Банкаўскія рахункі:
рублёвы — 3015205833015
у філіяле “Акадэмічны” КБ “Поиск”, г. Мінск, код 730;
валютны — мяняецца.

ДА ЮБІЛЕЮ ВЫЙДЗЕ ЗБОРНІК

1999 год абвешчаны Годам А. С. Пушкіна. Да 200–гадовага юбілею з дня нараджэння класіка рускай літаратуры Нацыянальны навукова–асветны цэнтр імя Ф. Скарыны рыхтуе зборнік “А. С. Пушкін і Беларусь”. Дзякуючы цікаваму даследчыцкаму матэрыялу беларускіх навукоўцаў, краязнаўцаў, журналістаў, пісьменнікаў шырокаму колу чытачоў адкрыюцца раней малавядомыя старонкі жыцця і творчасці А. С. Пушкіна і яго сувязей з нашай Бацькаўшчынай, якія ўпершыню сабраны разам. Зборнік складаецца з некалькіх раздзелаў. “Беларусь у жыцці і творчасці А. С. Пушкіна” — у гэтым раздзеле змешчаны артыкулы Сямёна Букчына, Давіда Сімановіча аб падарожжах паэта праз гарады і вёскі Беларусі. Артыкул нашага вядомага пушкіназнаўца Ігара Сцяпуніна пра прататып Уладзіміра Дуброўскага дапоўняць найноўшыя даследаванні журналісткі Людмілы Сяліцкай пра беларускіх нашчадкаў шляхціца Паўла Астроўскага. Прыводзяцца ўспаміны А. П. Распопава аб сустрэчы А. С. Пушкіна ў Магілёве ў 1824 г. Як звязана Арына Радзівонаўна з Кобрыншчынай? Аб гэтым артыкул Галіны Манец.

Наступны раздзел — “Нашчадкі А. С. Пушкіна ў Беларусі” — адкрывае артыкул дырэктара Музея гісторыі Магілёва Ігара Пушкіна “Пушкіны. Адкуль яны?”. Нашчадкі паэта жылі ў Навагрудку, на Рудабельскай зямлі, у Югаліне Івацэвіцкага раёна, у вёсцы Цялуша Бабруйскага раёна… Пра гэта артыкулы Цімоха Ліякумовіча, Сяргея Грахоўскага, Георгія Чыгіра і іншых аўтараў. Шмат матэрыялаў прысвечана творчаму ўздзеянню А. С. Пушкіна на беларускіх паэтаў і іх перакладам пушкінскіх твораў на родную мову. З артыкула Міколы Паграноўскага (раздзел “А. С. Пушкін і беларускае мастацтва”) мы даведаемся пра беларускага і польскага мастака Валенція Ваньковіча, які ў 1828 г. напісаў пушкінскі партрэт, што бясследна знікнуў. Ушанаванню памяці паэта і пушкінскім мясцінам прысвечаны астатнія матэрыялы. Будуць таксама змешчаны лепшыя вершы беларускіх паэтаў, прысвечаныя А. С. Пушкіну. Унікальную частку кнігі ўяўляе сабой складзеная аўтарам гэтых радкоў і дапоўненая супрацоўнікамі Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна бібліяграфія “А. С. Пушкін у друку Беларусі”, якая налічвае прыкладна 1750 інфармацыйных адзінак.

Змяшчаем адзін з артыкулаў будучага зборніка.

***Таццяна Махнач**, супрацоўніца Цэнтра імя Ф. Скарыны*

Ігар Сцяпунін (Мінск)

ПУШКІНСКІ ЮБІЛЕЙ 1899 г. У МІНСКУ

Пушкінскія юбілеі для беларускага народа заўжды былі вялікім святам. У Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь (НА РБ) захаваліся матэрыялы аб святкаванні на беларускай зямлі стогадовага юбілею з дня нараджэння А. С. Пушкіна. На Віцебшчыне і Магілёўшчыне, як паведамлялі "Витебские губернские ведомости", усё насельніцтва як бы "ўз'ядналася ў адно неразрыўнае цэлае", каб належна ўшанаваць памяць вялікага рускага паэта, "святкаваў увесь народ — ад малапісьменнага да адукаванага, ад дзіцяці да старога" (1). Святкаванне стогадовага пушкінскага юбілею — адна з яркіх старонак у гісторыі культурнага жыцця Мінска. У падрыхтоўчы да юбілею перыяд у горадзе ўзнікла Таварыства аматараў прыгожых мастацтваў — "цэлае грамадства людзей адукаваных, развітых і натхнёных жаданнем згуртавацца разам для культурнай працы на карысць народа і славы Беларусі" (2). Адным з арганізатараў яго выступіў старшы рэвізор Мінскага губернскага акцызнага ўпраўлення А. Ф. Аляксандраў, сям'я якога падтрымлівала сяброўскія адносіны з вялікай украінскай паэтэсай Лесяй Украінкай. У Таварыства аматараў прыгожых мастацтваў уваходзілі прадстаўнікі розных грамадскіх плыняў, у тым ліку рэвалюцыйна-дэмакратычнай інтэлігенцыі, члены мінскай групы РСДРП, а сярод іх С. К. Мяржынскі, сябар Лесі Украінкі, адзін з першых прапагандыстаў марксізму на Беларусі. Аднак у 1899 г. таварыства займалася мірнай асветніцкай дзейнасцю. Яго ўдзельнікі наладжвалі спектаклі, у перспектыве намерваліся заснаваць у горадзе агульнадаступную чытальню, бібліятэку, школы музычную і жывапісу. Таварыства давала мінчанам "магчымасць за недарагую плату атрымліваць эстэтычныя веды".

У сакавіку 1899 г. пры таварыстве ствараецца спецыяльная камісія з прадстаўнікоў розных устаноў для выпрацоўкі праграмы святкавання юбілею А. С. Пушкіна. Сябры камісіі распаўсюджвалі таксама творы паэта, у прыватнасці, асобнае выданне з ілюстрацыямі "Сказки о рыбаке и рыбке", якая карысталася ў Беларусі асаблівай папулярнасцю. Вядомы запісы гэтай казкі на беларускай мове, зробленыя ў 1888 г. інспектарам беластоцкага вучылішча М. П. Авенарыусам у розных паветах Мінскай губерні (4).

Камісія імкнулася задаволіць просьбу ўсіх навучальных устаноў Мінскай губерні асігнаваць сродкі на набыццё твораў А. С. Пушкіна і яго партрэтаў для раздачы навучэнцам, таму што, як высветлілася, "вучні не знаёмы з партрэтамі Пушкіна і ў вучнёўскай бібліятэцы няма твораў гэтага пісьменніка". Камісія распаўсюджвала ў вучылішчах Мінскай губерні некаторыя навуковыя выданні, напрыклад, набор з 15 брашур пад назвай "Иллюстрированная пушкинская библиотека", выдадзеная Ф. Ф. Паўлянковым. Кожная брашура ўключала асобны твор Пушкіна і яго партрэт (5).

Камісія таварыства намервалася выдаць паштоўкі ў памяць Пушкіна з малюнкамі вядомых рускіх мастакоў. Каб арганізаваць публічную лекцыю пра Пушкіна ў Мінску, камісія звярнулася ў Маскоўскае лекцыйнае бюро. Прачытаць лек-

цыю пра паэта згадзіўся прыват-дацэнт Маскоўскага універсітэта, вядомы пушкіназнаўца І. І. Іваноў. У сваіх навуковых працах ён абвінавачваў велікасвецкае грамадства ў гібелі Пушкіна, гаварыў аб цеснай сувязі паэта з яго сябрамі-дзекабрыстамі. Іваноў прыслаў у Мінск план сваей лекцыі, якую меркавалі правесці 26 мая ў гарадскім тэатры для вучняў сярэдніх навучальных устаноў (бясплатна). Але лекцыя не была прачытана, таму што якраз у гэты дзень І. І. Іваноў павінен быў выступаць з прамовай на пушкінскім сятткаванні ў Маскве. Іваноў выказаў жаданне прачытаць лекцыю ў Мінску ў іншы час: у чэрвені або жніўні 1899 г. Але па распараджэнню мінскага генерал-губернатара князя М. М. Трубяцкога лекцыя была забаронена, дазвалялася абмежавацца на ўрачыстым пасяджэнні толькі "вымаўленнем прамовы" пра Пушкіна. "Скласці прамову" было даручана члену камісіі А. Ф. Хаванскаму (6).

10 сакавіка камісія звярнулася да Мінскага гарадскога грамадскага ўпраўлення з хадайніцтвам аказаць ёй "сваё асвечанае садзейнічанне" і ўступіць памяшканне тэатра з электрычным асвятленнем "для правядзення 25, 26 і 27 мая свята ў гонар А. С. Пушкіна". Камісія таксама ставіла пытанне аб адкрыцці ў Мінску Публічнай бібліятэкі імя А. С. Пушкіна, каб "тым самым назаўсёды захаваць у памяці народа імя вялікага рускага паэта". Уздымалася і пытанне аб каштарысе на выпісванне бюста Пушкіна і пастамента для яго (7).

Ігар Сцяпунін — кандыдат філалагічных навук. Нарадзіўся ў Ленінградзе ў 1926 г. Закончыў Кіеўскі дзяржаўны універсітэт імя Т. Р. Шаўчэнкі ў 1950 г., а затым — аспірантуру Беларускага дзяржаўнага універсітэта. У 1955 г. абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму "Советский исторический роман о начальном периоде борьбы за объединение Руси (роман С. П. Бородина "Дмитрий Донской")". Выкладаў рускую літаратуру ў Мінскім дзяржаўным педагагічным універсітэце.

Для правядзення ўсіх гэтых мерапрыемстваў адкрываецца падпіска на збор ахвяраванняў у гонар юбілею. Актыўны ўдзел у гэтай кампаніі прымалі ўсе навучальныя ўстановы Мінскай губерні, жыхары павятовых гарадоў Міншчыны, не толькі гараджане, але і сяляне, служачыя Лібава-Роменскай чыгункі, афіцэры і салдаты армейскіх палкоў, што кватаравалі ў Мінскай губерні. Жыхары Слуцка і Мазыра, нягледзячы на тое, што рашылі адзначыць пушкінскі юбілей у сваіх гарадах, таксама далучыліся да падпіскі (8). У выніку па 50 падпісных лістах было сабрана 1604 р. 44 кап. Усе сабраныя грошы перадалі казначэю таварыства для стварэння да юбілею Мінскай публічнай бібліятэкі імя А. С. Пушкіна. 28 чэрвеня Мінская гарадская дума пастанавіла адобрыць выпрацаваны камісіяй праект статута Мінскай гарадской публічнай бібліятэкі і даручыла гарадской управе прадставіць гэты праект мінскаму губернатару "з тым, каб па зацвярджэнні статута бібліятэка была неадкладна адкрыта". Адзначалася, што Мінску, з яго стотысячным насельніцтвам, востра неабходна мець сваю Публічную бібліятэку, "у якой інтэлігентныя жыхары маглі б прачытаць газету або кнігу, ажыццявіць такім чынам патрэбы для адукаванага чалавека ў такой ступені надзённай, як адзенне і ежа". Але статут гэтай бібліятэкі быў зацверджаны мінскім

губернатарам толькі 20 чэрвеня, а сама бібліятэка адкрыта толькі 25 снежня 1900 г.

26 мая 1899 г. у памяшканні Мінскага гарадскога тэатра (цяпер Беларускі драматычны тэатр імя Янкі Купалы) адбыўся святочны вечар, прысвечаны стагоддзю з дня нараджэння А. С. Пушкіна. У Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь захавалася праграма гэтага вечара. Цікавы змест першага аддзялення праграмы: 1. Марш Мендэльсона (выконвае аркестр Таварыства аматараў прыгожых мастацтваў). 2. Прамова пра Пушкіна (вымаўляе член таварыства А. Ф. Хаванскі). 3. Чытанне верша М. Ю. Лермантава "Смерть поэта". 4. Чытанне ўрыўкаў з паэмы "Полтава" 5. Хор з оперы А. С. Даргамыжскага "Русалка" (салісты — члены Таварыства аматараў прыгожых мастацтваў). 6. Паказ жывой карціны "Пушкін у Міхайлаўскім".

Змест другога аддзялення: 1. Паказ жывой карціны "Кавказский пленник". 2. Чытанне верша Пушкіна "Вновь я посетил…". 3. Хор сялян з оперы П. І. Чайкоўскага "Евгений Онегин" (выконваюць члены Таварыства аматараў прыгожых мастацтваў). 4. Чытанне верша Я. П. Палонскага, прысвечанага памяці А. С. Пушкіна. 5. Гімн А. Ф. Аляксандрава да стагоддзя з дня нараджэння А. С. Пушкіна (выконвае хор Таварыства аматараў прыгожых мастацтваў). 6. Чытанне верша Пушкіна "Я памятник себе воздвиг нерукотворный". 7. Хор Таварыства аматараў прыгожых мастацтваў выконвае "Славу" перад бюстам паэта (10).

З усёй праграмы на наведвальнікаў тэатра, як адзначаў "Минский листок" 26 мая 1899 г., асаблівае ўражанне зрабіў вядомы верш М. Ю. Лермантава "Смерть поэта", прачытаны А. Ф. Аляксандравым. Палітычная вастрыня лермантаўскага верша заўсёды непакоіла правячыя колы. Невыпадкова Міністэрства народнай асветы ў 1899 г. забараніла ўключаць гэты верш у праграму ўшанавання А. С. Пушкіна ва ўсіх навучальных установах Расійскай імперыі (11). І тым не менш, гэты верш быў асабліва папулярны сярод перадавой беларускай інтэлігенцыі. Калі на святочным пасяджэнні прагучалі палымяныя лермантаўскія радкі ("Погиб поэт — невольник чести…"), уся зала страпянулася, прагучалі бурныя апладысменты і воклічы "біс".

Святкаванне стагоддзя з дня нараджэння вялікага паэта ў Мінску і іншых беларускіх гарадах паказала, наколькі Пушкін блізкі і дарагі беларускаму народу. "Минский листок" 26 мая 1899 г. паведамляў, што "такой урачыстасці яшчэ не было ў нас. З самых глухіх гарадоў паступаюць звесткі пра ўшанаванне паэта…". "Тры дні, — гаворыцца ў адной з карэспандэнцый "Витебских губернских ведомостей", — працягваліся ўрачыстасці, прысвечаныя ўшанаванню памяці паэта. Здавалася, што дух гэтага вялікага чалавека і вялікага пакутніка, які стаў ахвярай ворагаў і варожых паклёпаў… нябачна прысутнічаў сярод нас і ачысціў нашы душы і сэрцы ад паўсядзённай брыдоты і мітусні. Чымсьці маладым, гарачым, узнёслым павеяла на нас у гэтыя дні, штосьці радаснае, светлае, шматабяцаючае мроілася нам" (12).

У той жа час гэтае святкаванне паказала, як ставіліся да Пушкіна царскія ўлады. Калі жыхары Мінска за кароткі тэрмін сабралі для Публічнай бібліятэкі

каля дзвюх тысяч кніг, мінскі губернатар князь М. М. Трубяцкой не спяшаўся адкрыць гэту асветную ўстанову, якой надавалася імя А. С. Пушкіна. А бюст вялікага паэта з пастаментам так і не быў устаноўлены ў Мінску.

15 чэрвеня 1899 г. домаўладальнікі і жыхары Ляхаўскай вуліцы (цяпер вуліца Кастрычніцкая) звярнуліся ў Мінскую гарадскую ўправу з просьбай "для ўвекавечання памяці А. С. Пушкіна і ў выпадку святкавання стогадовага юбілею з дня яго нараджэння вуліцу Ляхаўскую, якая вядзе ад Магазіннай вуліцы (цяпер вуліца Кірава) да маста цераз раку Свіслач перайменаваць у Пушкінскую". Гарадская ўправа, а таксама гарадская дума пастанавілі задаволіць просьбу жыхароў і домаўладальнікаў і "прадставіць аб гэтым адпаведнае хадайніцтва мінскаму губернатару". Але апошні "без тлумачэння прычын" 30 верасня наклаў на пастанову гарадскіх улад рэзалюцыю: "…не знаходжу магчымым задаволіць хадайніцтва Мінскай гарадской думы аб перайменаванні вуліцы Ляхаўскай… у Пушкінскую". Гарадской думе нічога не заставалася іншага, як "прыняць гэта да ведама" (13). Просьба жыхароў вуліцы Ляхаўскай так і засталася незадаволенай, а справа "ўвекавечвання памяці А. С. Пушкіна" не даведзенай да канца.

У сваёй упартасці мінскі губернатар не быў адзінокі. Царскія ўлады ў шэрагу гарадоў Расіі давалі згоду называць імем Пушкіна навукова-асветныя ўстановы (школы, бібліятэкі, чытальні), але толькі не вуліцы, бульвары, скверы. Так, вядома, што Маскоўская гарадская дума ў 1899 г. адмовілася перайменаваць Цвярскі бульвар, дзе ў 1880 г. быў пастаўлены помнік паэту, у Пушкінскі (14).

Улады, натуральна, не маглі любіць Пушкіна за яго вальнадумства і не ставілі мэтай прапагандаваць у народзе творы вялікага паэта бунтарскага напрамку. Праз 16 гадоў пасля стогадовага пушкінскага юбілею, у 1915 г., прыстаў першай часці г. Мінска Радкевіч рашуча выступіў супраць дэманстравання ў кінематографе "Люкс" кінакарціны "Капитанская дочка (Емелька Пугачев)", створанай па аднайменнай аповесці А. С. Пушкіна (15). У рапарце мінскаму паліцмайстару ад 15 лютага 1915 г. царскі прыстаў сцвярджаў, што "карціна па сваіму зместу наогул… не пажадана да дэманстравання на экране". Хаця у кінафільме вобразы Пугачова і яго паплечнікаў былі пададзены ў рэзка адмоўным плане, Радкевіч тым не менш бачыць такія "непажаданыя месцы", як паказ вісельні, якая была ўстаноўлена на рачным плыце. Ахоўнік парадку ў дадзеным выпадку прад'яўляе прэтэнзіі ўжо не да сцэнарыстаў, а да самога А. С. Пушкіна, таму што ў прапушчанай главе аповесці, якая была забаронена царскай цэнзурай, гаворыцца пра расправу царскіх карнікаў з бунтаўшчыкамі-пугачоўцамі.

Царскаму прыставу таксама не спадабалася, што ў кінакарціне паказана "пакаранне смерцю каменданта крэпасці і іншых рускіх афіцэраў". Стужка, на думку Радкевіча, "не адпавядае моманту, што перажываецца". Меўся на ўвазе перыяд Першай сусветнай вайны, калі на тэрыторыі Беларусі разгарнуліся ваенныя дзеянні, а таксама развіваўся рэвалюцыйны рабочы рух супраць царскага самадзяржаўя (16). У гэты час царскія ўлады забаранялі распаўсюджванне ў Беларусі тых твораў А. С. Пушкіна, у якіх гаворыцца пра барацьбу народа з прыгнятальнікамі.

Зусім па-іншаму адносілася да А. С. Пушкіна перадавая беларуская інтэліген-

цыя, для якой, па трапнаму выразу Янкі Купалы, А. С. Пушкін быў асабліва блізкі і дарагі “за тое, што ён — жывы барацьбіт за свабоду, за шчасце чалавецтва”, “пісаў шчыра-бунтарскі, не баючыся за свае жыццё” (17).

1997

---

(1) НА РБ. Ф. 1416, воп. 6, спр. 605, т. 1, арк. 248, 270, 475.
(2) Тамсама. Спр. 798, арк. 376.
(3) Тамсама. Ф. 1416, воп. 6, спр. 605, т. 1, арк. 116.
(4) Гл.: Образцы белорусского наречия разных местностей, доставленные М. Авенариусом // Сборник II Отделения русского языка и словесности Академии наук. СПб., 1888. С. XIII.
(5) НА РБ. Ф. 458, воп. 1. спр. 203, арк. 107, 160; спр. 234, арк. 167.
(6) Тамсама. Ф. 1, воп. 1, спр. 3542, арк. 14; ф. 295, воп. 1, спр. 390, арк. 1, 2, 19.
(7) Тамсама. Ф. 1, спр. 3542, арк. 1, 2; ф. 295, воп. 1, спр. 390, арк. 35.
(8) Тамсама. Ф. 295, воп. 1, спр. 390, арк. 150, 151, 170, 200.
(9) Тамсама. Ф. 24, воп. 1, спр. 3600, арк. 14; ф. 299, воп. 1, спр. 12598, арк. 1, 6.
(10) Тамсама. Ф. 295, воп. 1, спр. 3900, арк. 5100.
(11) Гл.: Мейлах Б. Вопросы литературы и эстетики. Л., 1958. С. 346–347.
(12) НАРБ. Ф. 1416, воп. 6, спр. 606, арк. 1467.
(13) Тамсама. Ф. 1, воп. 1, спр. 3503, арк. 1–7.
(14) Гл.: Берков П. Н. Из материалов пушкинского юбилея 1899 г. // Пушкин: Временник пушкинской комиссии. М.; Л., 1937. С. 404.
(15) Гл.: Вишневский В. Художественные фильмы дореволюционной России: (Фильмографическое описание). М., 1945. С. 41.
(16) НА РБ. Ф. 300, воп. 1, спр. 79, арк. 39.
(17) Купала Я . Зб. тв.: У 7 т. Мн., 1976. Т. 7. С. 276–277.

ХРОНІКА БЕЛАРУСАЗНАЎЧАГА ЖЫЦЦЯ

ПРАПАНОВЫ ЎДЗЕЛЬНІКАЎ “КРУГЛАГА СТАЛА” “КРЫЖ СВЯТОЙ ЕФРАСІННІ ПОЛАЦКАЙ У КАНТЭКСЦЕ ДЗЯРЖАЎНАГА І КУЛЬТУРНАГА АДРАДЖЭННЯ БЕЛАРУСІ”

1. МДФ Крыжа Ефрасінні Полацкай сумесна з Усебеларускім жаночым фондам святой Ефрасінні Полацкай і Нацыянальным навукова-асветным цэнтрам імя Ф. Скарыны правесці ў 1999 г. навуковую канферэнцыю на тэму “Крыж святой Ефрасінні Полацкай: Гісторыя і пошукі нацыянальнай святыні”.

2. Звярнуцца ў Міністэрства адукацыі з прапановаю штогод праводзіць у сярэдніх школах, гімназіях і ліцэях тэматычны ўрок, прысвечаны выдатнай асветніцы нашага народа Ефрасінні Полацкай. Урок можа быць прымеркаваны да Дня памяці св. Ефрасінні Полацкай (5 чэрвеня) і праводзіцца ў канцы мая або да свята Уздзвіжання Крыжа Гасподняга, звязанага са стварэннем Крыжа святой Ефрасінні (27 верасня).

3. Звярнуцца ў Мінгарвыканкам з прапановаю надаць адной з мінскіх вуліц імя выдатнай беларускай асветніцы Ефрасінні Полацкай.

Жан-П’ер Жанто (Парыж)

ПАПЯРЭДНІЯ ВЫСНОВЫ БЕЛАРУСАЗНАЎЧАГА СОЦЫЯЛІНГВІСТЫЧНАГА АПЫТАННЯ

Жан-П’ер Жанто — супрацоўнік Міністэрства адукацыі Францыі, а таксама дактарант Універсітэта Парыж V Сарбона. Ён даўно цікавіцца Беларуссю, яе моўнай сітуацыяй, мае даўнія творчыя сувязі з супрацоўнікамі Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф. Скарыны. У 1996 г. з-пад пяра французскага даследчыка выйшла ў Парыжы кніга “Закон аб мовах у Беларусі: генезіс, аналіз і развіццё ў сістэме беларускай адукацыі”. У мінулым годзе французскі навуковец правёў соцыялінгвістычнае апытанне ў Мінску. Цяпер ён прадстаўляе яго папярэднія вынікі.

Пры садзейнічанні Міністэрства адукацыі РБ, Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф. Скарыны, а таксама з дапамогай і падтрымкай іх асобных супрацоўнікаў у красавіку – маі 1998 г. у 27 школах г. Мінска было праведзена пад маім кіраўніцтвам анкетаванне з мэтай высвятлення выбару мовы навучання. 3855 сем’яў выказалі жаданне ўдзельнічаць у ім і адказалі на прапанаваныя пытанні. Зараз я хацеў бы пазнаёміць з папярэднімі вынікамі.

Спачатку разгледзім сем’і, якія выбралі тую ці іншую мову ў залежнасці ад іх нацыянальнасці (гл. табл. 1). Сярод тых, хто выбраў беларускую мову ў якасці мовы навучання для сваіх дзяцей, была даволі значная частка бацькоў беларусаў (1). Дыферэнцыяцыя структуры сем’яў па нацыянальнасці становіцца яшчэ больш відавочнай, калі ўлічыць нацыянальнасць кожнага з бацькоў. У прыведзенай ніжэй табліцы гэтая аперацыя праведзена ў дачыненні да беларускай нацыянальнасці.

Табліца 1. Нацыянальнасць маці і бацькі

Мова / нацыянальнасць	Маці і бацька беларусы	Маці беларуска / бацька інш. нац-ці	Бацька беларус / маці інш. нац-ці	Інш. (адсутн. адказу)
Беларуская	68	14	13	5
Руская	50	18	17	15
Польская	29	46	10	15

Тлумачэнні: сярод вучняў, якія вучацца ў беларускіх класах, 68 % маюць абодвух бацькоў беларусаў, у 14 % — толькі маці беларуска, у 13 % — толькі бацька беларус, у 2 % — бацькі маюць іншую нацыянальнасць. (Прыведзеныя дадзеныя складаюць 100 % з улікам тых, хто не даў адказу.)

Падобныя вынікі атрымліваюцца, калі зыходзіць з месца нараджэння бацькоў.

Табліца 2. Месца нараджэння маці і бацькі

Мова / нацыянальнасць	Маці і бацька (Беларусь)	Маці (Беларусь) / бацька (інш.)	Бацька (Беларусь) / маці (інш.)	Інш. (адсутн. адказу)
Беларуская	78	11	8	3
Руская	62	16	12	10
Польская	82	11	4	3

Тлумачэнні: сярод вучняў, якія вучацца ў беларускіх класах, 78 % маюць маці і бацьку, якія нарадзіліся ў Беларусі, у 11 % — толькі маці нарадзілася ў Беларусі, у 8 % — толькі бацька нарадзіўся ў Беларусі, 3 % маюць бацькоў, якія нарадзіліся па-за межамі Беларусі.

Мова зносін у сем'ях

Першая выснова: беларуская мова вельмі рэдка выкарыстоўваецца ў сем'ях у якасці сродку камунікацыі як паміж бацькамі, так і паміж бацькамі і дзецьмі. У той жа час вялікая частка сем'яў ужывае толькі рускую мову як паміж бацькамі, так і паміж бацькамі і дзецьмі.

Тры чвэрці апытаных бацькоў, якія гавораць толькі па-руску, выбралі рускую мову ў якасці мовы навучання для сваіх дзяцей у параўнанні з менш за 45 % бацькоў, якія выбралі беларускую мову. Чвэрць сем'яў, якія выбралі рускую мову, часам гавораць па-беларуску (на "трасянцы" ці па-руску) супраць 51 % бацькоў, дзеці якіх вучацца ў беларускіх класах.

Гэтыя дадзеныя не заўсёды лёгка інтэрпрэтаваць апрыёры: ці то сем'і выбралі тую ці іншую мову навучання для сваіх дзяцей, зыходзячы з уласнай моўнай практыкі, ці то з мэтай яе змянення. Калі аддаць перавагу другой гіпотэзе, то знойдзем значныя адрозненні паміж выбарам мовы зносін паміж бацькамі ці выбарам мовы зносін паміж бацькамі і дзецьмі. Можна меркаваць, што бацькі спрабуюць размаўляць са сваімі дзецьмі на той мове, якая з'яўляецца мовай навучання ў школе, каб дапамагаць ім у вучобе. Але гэта не зусім так. Я больш схіляюся да думкі, што моўная практыка ў сям'і часцей за ўсё з'яўляецца прычынай выбару мовы навучання, чым вынікам (за выключэннем зусім нязначнай часткі сем'яў).

Калі гаварыць пра білінгвізм, то можна сказаць, што, вывучаючы дзве мовы, усе вучні набываюць тэарэтычныя веды і мінімальную гарантыю валодання абедзвюма мовамі. Пераважная частка сем'яў з'яўляюцца пасіўнымі білінгвамі (г. зн. адну мову разумеюць і размаўляюць на ёй, а другой валодаюць толькі на ўзроўні разумення). Сапраўдныя білінгвы, як правіла, аддаюць сваіх дзяцей вучыцца ў беларускія класы. Каб даведацца пра колькасць сем'яў — актыўных білінгваў у Мінску, трэба звярнуцца да лічбаў, прыведзеных у наступных табліцах анкеты.

Табліца 3. Мова зносін паміж бацькамі (%)

Мова навучання / мова зносін	Беларуская	Руская	Змешаная (руска-беларуская)	Польская	Іншая
Беларуская	3	45	51	0	0
Руская	0	73	25	0	0
Польская	4	39	43	0	14

Заўвага: для палякаў "іншая" разумееца як "змешаная" (беларуска-польская ці руска-польская), што тлумачыць значную колькасць сем'яў у апошняй графе (14 %).

Табліца 4. Мова зносін паміж бацькамі і дзецьмі (%)

Мова навучання / мова зносін	Беларуская	Руская	Змешаная (руска-беларуская)	Польская	Іншая
Беларуская	3	43	54	0	0
Руская	1	74	25	0	0
Польская	0	21	36	4	32

Заўвага: для палякаў "іншая" разумееца як "змешаная" (беларуска-польская ці руска-польская).

Думкі бацькоў наконт навучання і авалодання мовамі

Меркаванні, з якімі пагадзіліся бацькі абодвух тыпаў класаў (2)

Больш за чвэрць бацькоў лічаць нармальным абавязковае беларускае навучанне. Такая думка павінна была замацаваць ідэнтыфікацыйную ролю гэтай мовы. Заўважым таксама, што дзве трэці ў цэлым пагаджаюцца з такім сцвярджэннем.

Каля трох чвэрцяў бацькоў лічаць нармальным навучанне дзвюм мовам (рускай і беларускай) з першых класаў. Дзве трэці прытрымліваюцца думкі, што навучанне роднай мове — справа не толькі бацькоў. Яны настойваюць на свабодзе выбару мовы навучання для сваіх дзяцей. Заўважым, што існуе розніца ў меркаваннях бацькоў, з аднаго боку, дзеці якіх вучацца ў беларускіх класах, а з другога боку, — у рускіх класах. На думку першых, адзінай мовай навучання павінна быць беларуская мова.

Тры пытанні з гэтага раздзелу ў анкеце былі прысвечаны замежным мовам. Гэтыя пытанні былі пастаўлены дадаткова да асноўнай тэмы анкеты. Пры гэтым узніклі цяжкасці ў бацькоў, калі трэба было выказаць сваю згоду ці, наадварот, калі прыводзілася меркаванне: "Вывучэнне моў важней, чым вывучэнне матэматыкі" (70 % з апытаных вагаліся, 50 % — выказаліся на карысць вывучэння трох моваў).

Большасць бацькоў (76–78 %) падтрымалі думку наконт паляпшэння навучання замежным мовам. Такая незадаволенасць узнікае ад дэмакратычнасці падыходу да гэтага навучання, лепшай сенсібілізацыі, а таксама большай адкрытасці краіны, магчымасці мець кантакты з замежнікамі на Захадзе, знаёміцца з заходнімі методыкамі выкладання замежных моваў.

Пытанні, на якія існуюць розныя адказы

Больш за 90 % бацькоў, дзеці якіх вучацца ў рускіх класах, і 83 % тых, дзеці якіх вучацца ў беларускіх класах, выказаліся за абавязковае вывучэнне рускай мовы. Відавочна, што гэтая розніца тлумачыцца выяўленнем асабістых нацыянальных пачуццяў. Бацькі адчуваюць сябе быццам прывязанымі да выбару мовы, што пацвярджае іх меркаванне аддаць перавагу адзінай мове навучання для ўсёй рэспублікі. Жаданне бацькоў з беларускіх класаў можна суаднесці з воляй бачыць беларускую мову адзінай мовай навучання, што было прадугледжана Законам аб мовах ад 28 студзеня 1990 г.

Калі больш за 4 сям'і з 5-ці выказалі пажаданне ўвесці трэцюю мову з 1-га класа, відаць, педагагічна гэта падышло б не для ўсіх. Дадзенае меркаванне дэманструе тую важнасць, якую надаюць вывучэнню моваў, асабліва замежных, бацькі вучняў мінскіх школ. Меншае значэнне гэтая праблема мае для бацькоў вучняў беларускіх класаў ў параўнанні з бацькамі навучэнцаў рускіх класаў.

Большасць бацькоў лічыць, што школа рыхтуе поўнасцю білінгваў (сюды пераважна ўваходзяць бацькі з беларускіх класаў (66 %). Супраць гэтага выступаюць бацькі вучняў польскіх класаў (78 %).

Магчымасць выбару мовы навучання ў пачатковай школе (1–4 класы)

Значная колькасць сем'яў адказалі, што мелі магчымасць выбіраць мову навучання для сваіх дзяцей. Але 45 % бацькоў з беларускіх класаў, 22 % — з рускіх класаў адказалі, што не мелі такой магчымасці. Заўважым, што, улічваючы значна большую колькасць рускіх класаў, то і гэты працэнт даволі вялікі (22 %).

Урэшце, вялікая колькасць сцвярджэнняў наконт немагчымасці выбару мовы навучання здзіўляе і выклікае трывогу. Але гэта не азначае, што бацькі не могуць увогуле вучыць сваіх дзяцей у тых класах, у якіх хацелі б.

Табліца 5. Сем'і, дзеці якіх вучацца ў 1-4 класах (%)

Мова навучання / бацькі	Мелі магчымасць выбару	Не мелі магчымасці выбару	Не адказалі
Беларуская	50	45	5
Руская	75	22	3
Польская	86	4	11

У адным з чатырох выпадкаў толькі адзін з бацькоў выбіраў мову навучання для сваіх дзяцей ў пачатковай школе, але ў трох выпадках з пяці — абодва бацькі. Бацькі дзяцей з польскіх класаў адказвалі на гэтае пытанне па-рознаму. Некаторыя з іх патлумачылі свой выбар (3).

Аналіз выбару мовы навучання дазваляе высветліць розныя яго крытэрыі. Бацькі навучэнцаў з беларускіх класаў выбралі мову:

• па нацыянальнай прыкмеце (мова іх нацыянальнасці) — 76 %;

• па прычыне таго, што гэтая мова паспрыяе далейшаму навучанню ў ВНУ (23 %);

• па прычыне ўжывання гэтай мовы дома (17 %);

• па прычыне добрай рэпутацыі школ і настаўнікаў (14 %).

Што ж датычыцца бацькоў вучняў з рускіх класаў, то свой выбар яны матывуюць тым, што:

• гэтая мова дае лепшыя мгчымасці для далейшага навучання (73 %);

• ужываюць гэтую мову дома (52 %);

• рэпутацыя настаўнікаў вельмі добрая (26 %).

Цікавым з'яўляецца тое, што бацькі вучняў з польскіх класаў называюць тую ж галоўную прычыну, што і бацькі з рускіх класаў: лепшае спрыянне далейшаму навучанню. А можа, яны думаюць вучыцца ў Польшчы? Схематычна выбар беларускай мовы можна патлумачыць прычынай ідэнтыфікацыйнай, у той час як выбар рускай мовы мае больш утылітарны падыход.

Каб патлумачыць адсутнасць магчымасці выбару мовы навучання, можна прывесці дзве асноўныя прычыны: 1) адсутнасць класаў з іншай мовай у школе (для 1/3 бацькоў); 2) значная аддаленасць класаў з іншай мовай (для 1/4 бацькоў). Гэта самыя важныя практычныя прычыны, якія скарацілі магчымасці выбару.

Магчымасць выбару мовы навучання ў сярэдняй школе (5–11 класы)

Як і ў пачатковай школе, большасць сем'яў адказалі, што маглі выбраць мову навучання для сваіх дзяцей у сярэдняй школе, у той час як больш за 1/3 бацькоў падкрэслілі, што не мелі такога выбару. Даволі цікава будзе звярнуцца да табліцы, дзе мы ўбачым працэнтныя паказальнікі беларускіх і рускіх класаў. Адсутнасць магчымасці выбару прывяла да непажаданай пераарыентацыі. Некаторыя сем'і не маглі выбіраць, але іх дзеці змаглі трапіць у класы, у якія пажадалі.

Табліца 6. Сем'і, дзеці якіх вучацца ў 5–11 класах (%)

Мова навучання / бацькі	Мелі магчымасць выбару	Не мелі магчымасці выбару	Не адказалі
Беларуская	55	37	8
Руская	57	39	5

Заўвага: усе вучні-палякі, якія вучацца з 1-га па 4-ты клас, яшчэ не маюць польскай мовы як мовы навучання.

Выбар мовы навучання ў пачатковай школе часцей за ўсё ажыццяўляецца двума бацькамі, а ў сярэдняй школе мае значэнне і жаданне, воля саміх дзяцей. У прынцыпе гэта лагічна.

Каб патлумачыць прычыны выбару, можна знайсці для кожнай з дзвюх груп тыя ж прычыны, што і ў пачатковай школе. Ідэнтыфікацыйная прычына (67 % супраць 76 %) у беларускіх класах, так як і утылітарная прычына для бацькоў вучняў з рускіх класаў, вынікае з новага фактара: бесперапыннасць лінгвістычнага навучання. За гэта выказаліся ад 50 % да 60 % апытаных. Ва ўсіх выпадках гэта можа быць другім тлумачэннем выбару мовы навучання ў сярэдняй школе.

А каб патлумачыць немагчымасць гэтага выбару, можна звярнуцца да тых жа прычын, што і ў пачатковай школе.

У анкеце былі пастаўлены і іншыя пытанні, але іх вынікі тут яшчэ не прадстаўлены. Напрыклад, мяне цікавіла, якія замежныя мовы выбіраюць бацькі для

сваіх дзяцей. Аказалася, што на першым месцы стаіць англійская мова, затым — нямецкая і французская. Спадзяюся крыху пазней паведаміць чытачам “Кантактаў і дыялогаў” іншыя вынікі гэтага анкетавання.

Пераклад з французскай мовы ***Наталлі Марцынкевіч***

---

(1) Трэба нагадаць, што чытаць гэтыя табліцы трэба толькі гарызантальна. Працэнты ў іх прыводзяцца, зыходзячы з неапрацаваных дадзеных. Затым гэтыя дадзеныя павінны быць адкарэктаваны ў залежнасці ад рэальных характарыстык агульнага насельніцтва. Толькі пасля гэтага стане магчымым дакладней вызначыць адносіны да выбару мовы навучання прадстаўнікамі розных нацыянальнасцей.

(2) Заўвага: акругленні вынікаў па лініях могуць перавысіць 100 %.

(3) Бацькі маглі даваць два адказы на пытанні, але гэтая магчымасць не ўсімі сем’ямі была выкарыстана. Сумарныя ж вынікі, якія датычацца мовы навучання, складаюць ад 100 да 200 %.

Прэзентацыя кнігі Яна Чыквіна “Далёкія і блізкія” (пра беларускіх пісьменнікаў-эмігрантаў) у Беларускім таварыстве дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі. Другі справа — аўтар

11 кастрычніка 1998 г. у невялікім эстонскім гарадку Ківылы быў адкрыты помнік беларускаму пісьменніку Янку Скрыгану, які туды трапіў пасля сталінскага лагеру. Фундавала помнік, зроблены Валерыем Янушкевічам, мясцовая фірма “ПяйдэКіві”. Цырымонію пачалі Генеральны консул Беларусі ў Таліне Янка Бондар і прадстаўнік Міністэрства культуры Беларусі Анатоль Бабіцкі. Ініцыятарамі ж ушанавання з’явілася мясцовае Згуртаванне беларусаў БЭЗ

СТЭФАНУ ПАПТОНЕВУ — 70 ГОД

Шаноўны Стэфан Паптонеў!

Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі і Таварыства “Беларусь – Балгарыя” віншуюць Вас з 70-годдзем з дня нараджэння.

Балгарыі пашанцавала мець такога пісьменніка, публіцыста, чалавека вялікай грамадскай адказнасці, які самааддана служыць свайму народу, Беларусі — мець такога надзейнага, шчырага, адданага сябра, якім з’яўляецеся Вы, Стэфан.

Мы ўдзячыны Вам за тое, што наша Бацькаўшчына займае вялікае месца ў Вашай творчасці, у Вашым жыцці. Кнігі, напісаныя з вялікай любоўю да Беларусі, — “Беларусь — белая балада”, “Беларуская восень”, “Бярозы, застаюся вашым палонным”, шматлікія публікацыі ў перыядычным друку, выступленні ў розных аўдыторыях даносяць Вашым сэрцам у Балгарыю нашу культуру, гісторыю, нацыянальныя традыцыі. Дзякуючы Вам на балгарскай мове гучаць творы многіх вядомых беларускіх літаратараў. І гэта таксама пацвярджэнне Вашага клопату, нераўнадушнасці, вернасці дружбе. Мы ўдзячны лёсу, што ў гэты складаны для культурных стасункаў нашых краін час менавіта Вы, Стэфан, узначальваеце Таварыства “Балгарыя – Беларусь” і разам з іншымі сябрамі ажыццяўляеце шмат карысных праграм.

Беларусь высока цэніць Вашы намаганні па супрацоўніцтву нашых народаў, нашых культур. Мы віншуем Вас з высокай урадавай узнагародай — медалём Францыска Скарыны, якім Вы ўзнагароджаны ўрадам Рэспублікі Беларусь.

Жадаем Вам, дарагі Стэфан, моцнага здароўя, даўгалецця, плёну на Вашым творчым шляху, шчасця і дабрабыту.

Старшыня прэзідыума Беларускага таварыства дружбы ***Арсен Ваніцкі,***
Старшыня Таварыства “Беларусь – Балгарыя” ***Генадзь Цыхун***

У канцы 1998 г. у Федэрацыі дружбы з народамі СНД у Балгарыі (Сафія) адбылося ўручэнне медаля Францыска Скарыны вядомаму балгарскаму пісьменніку Стэфану Паптоневу, узнагароджанаму за развіццё балгарска-беларускіх літаратурных сувязей. Узнагароду ўручыў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Беларусі ў Балгарыі Аляксандр Герасіменка. Са словамі ўдзячнасці выступіў юбіляр.

“ЗАЙГРАЛІ СПАДЧЫННЫЯ КУРАНТЫ”

Так называецца зборнік Віктара Скорабагатава, прэзентацыя якога адбылася 15 студзеня ў Беларускім таварыстве дружбы. У выданне, якое з’яўляецца пятай кнігай у вядомай серыі “Вяртанне”, увайшлі артыкулы маэстра, прысве-

чаныя нашай музычнай спадчыне. Аўтар вяртае з небыцця імёны і творы кампазітараў, якія жылі і тварылі ў Беларусі, але спадчына якіх належыць адначасова некалькім народам (прыгадаем тут хаця б Станіслава Манюшку, Напалеона Орду, Восіпа Казлоўскага ці Яна Голанда).

Выдадзены зборнік стараннем Беларускага фонду культуры. Таму першым на прэзентацыі ўзяў слова яго старшыня Уладзімір Гілеп. Пра грамадзянскі, патрыятычны подзвіг Віктара Скорабагатава як артыста, педагога і даследчыка гаварыла мастацтвазнаўца Вольга Дадзіёмава. Адам Мальдзіс, выступаючы на гэты раз у ролі старшыні камісіі “Вяртанне” (яна правяла сто пасяджэнняў) расказаў, з чаго пачыналіся пошукі музычных твораў (да прыкладу, так званага “Полацкага сшытка”) у бібліятэках і архівах Польшчы, Расіі, Літвы. Рэдактар кнігі Вячаслаў Вайткевіч, спаслаўшыся на словы акадэміка Раўшэнбаха, падкрэсліў “класічны склад душы і класічны стыль мыслення” аўтара зборніка, навукоўца і артыста, і прыйшоў да такога абагульнення:

— Калі мы маем такія творы, то мы — самабытны беларускі народ, мы — дзеці Еўропы.

Затым быў канцэрт з твораў, якія даследуюцца ў зборніку. Сам аўтар праспяваў “Дзеда і бабу” С. Манюшкі, чый юбілей будзе неўзабаве адзначацца (у Беларусі створана спецыяльная камісія). “Бацька польскай оперы” і адначасова сын “роднай мінскай зямелькі” глядзеў на прысутных з карціны Уладзіміра Стальмашонка, якая вісела над сцэнай і на якой побач з Манюшкам былі аблічча іншых кампазітараў, вернутых з забыцця.

Тамара Антановіч,
старшыня праўлення Таварыства “Беларусь – Бельгія”

УВАСАБЛЕННЕ БЕЛАРУСКАЙ ДУШЫ

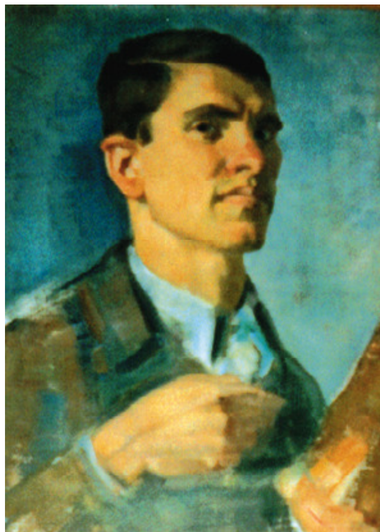
На чарговым пасяджэнні праўлення Таварыства “Беларусь – Бельгія” прысутныя адзначылі жыццёвы і творчы юбілей вядомай беларускай драматычнай актрысы і спявачкі Таццяны Мархель. Як пра ўвасабленне беларускай народнай душы пра яе гаварылі старшыня Згуртавання беларусаў свету “Бацькаўшчына” Ганна Сурмач, дырэктар Цэнтра імя Ф. Скарыны Любоў Уладыкоўская-Канаплянік, пісьменнікі Леанід Дранько-Майсюк, Валянціна Аксак і Уладзімір Арлоў, прэзідэнт МАБ Адам Мальдзіс, госця з Украіны паэтэса Іна Снарская, скульптар Алесь Шатэрнік, старшыня таварыства Тамара Антановіч і іншыя. Хораша спявалі і танцавалі дзеці, прамаўлялі вучні Бараўлянскай школы. Дэманстраваўся фільм, прысвечаны Таццяне Мархель. Выступіла і сама юбілярка, якая нядаўна вярнулася з плённай паездкі ў Бельгію.

На пасяджэнні былі таксама разгледжаны вынікі работы таварыства за мінулы год і планы на будучае. У гэтых планах — абмен выстаўкамі, спецыялістамі, наладжванне гуманітарнай дапамогі. І, вядома ж, канцэрты, у якіх зноў прыме ўдзел Таццяна Мархель.

Наш кар.

Адам Мальдзіс (Мінск)

"...УВАЖАЮ СВАІМ НАРОДАМ"

Сустрэчы з польскай пісьменніцай і медыкам Надзеяй Бітэль-Дабжынскай я чакаў даўно — па меншай меры два дзесяцігоддзі. Каб высветліць галоўную таямніцу яе брата, таленавітага мастака Льва Дабжынскага, які жыў і загінуў у Лошы, вёсцы на Астравеччыне, якая знаходзіцца ў трох кіламетрах ад маіх родных Расолаў. Каб асабіста пазнаёміцца з аўтарам чароўнай кніжкі пра беларускую знахарку Агрыпіху.

Але найперш пра Льва Дабжынскага, вестка аб смерці якога балюча ўразіла мяне ў дзяцінстве. Нарадзіўся ён у 1907 г. у Пецярбургу. Яго дзедам быў сенатар і царскі саветнік Антон Дабжынскі, пахаваны, як і ўнук, на зямлі Астравецкай, у Лошы. Яго маці была артысткай, спявачкай, блізкай сваячкай вялікага рускага пісьменніка Льва Талстога (адсюль і імя — Леў), а яго бацька, па прафесіі юрыст, таксама быў здольным мастаком. Леў Дабжынскі, мяркуючы па каталогу першай і апошняй яго персанальнай выстаўкі, праведзенай у Вільні, часта маляваў лашанскія краявіды, лашанскіх сялян. Ён бліскуча закончыў Віленскі універсітэт — клас знакамітага польскага і беларускага мастака Фердынанда Рушчыца, які раіў юнаку працягваць вучобу ў Францыі. Была нават атрымана стыпендыя — адзіная на ўсю даваенную Польшчу. Але патрэбны былі яшчэ грошы на дарогу. Маці адмовіла. Тады, у 1938 г., юнак, паводле афіцыйнай версіі, закончыў жыццё самагубствам. Пахавалі яго за агароджай драўлянага касцёла ў Лошы.

Шукаючы творы Льва Дабжынскага, я даведаўся, што ў Польшчы, у Гданьску, жыве яго сястра — доктар медыцыны Надзея Бітэль-Дабжынская. У сваіх лістах яна расказала пра лёс творчай спадчыны брата (372 карціны былі пасля вайны, пры выездзе, пакінуты ў Вільні). Да таго ж аказалася, што Надзея Бітэль-Дабжынская — яшчэ і пісьменніца, паэтэса. У яе архіве цудам захаваўся беларускі верш "Пакацілася восень аржышчамі", напісаны ў Лошы ў 1939 г.

Затым з Гданьска на маё імя прыйшлі дзве бандэролі. У большай былі ксеракопіі гравюр і акварэляў Льва Дабжынскага. І сярод іх — выявы лашанскага двара, пабудаванага ў 1776 г. з лістоўнічнага дрэва, лашанскага млына, вясковых хат (“Хата Амілі”), навакольных краявідаў, дзяцей, свойскай жывёлы. Асабліва любіў мастак старыя разгалістыя дрэвы.

У другой жа бандэролі была кніжка Надзеі Бітэль-Дабжынскай “Як ведзьма Агрыпіха знахарству мяне вучыла”, выдадзеная ў Гданьску ў 1991 г. Кніжка гэтая мае яўна аўтабіяграфічны характар, напісана на падставе ўспамінаў дзіцячых год. Яе галоўная гераіня, знахарка Агрыпіха, як адзначана ў пасляслоўі, напісаным колішнім жыхаром Маладзечаншчыны, а цяпер папулярным гданьскім празаікам Збігневам Жакевічам, гаворыць “мовай, вельмі набліжанай да беларускай”. У кніжцы шырока выкарыстаны беларускія народныя казкі і легенды — пра д’ябла, які аб’еўся дзікіх грушак, пра хлопчыка, што замяніўся ў кветку-васілёк, пра воўчыя ягады, якія — калі іх палізаць — ператвараюць чалавека ў “вільчанё”. У цэнтры кнігі — прывабны і адначасова трагічны вобраз народнай знахаркі Агрыпіхі, якую вяскоўцы лічаць ведзьмай. А яна робіць суседзям дабро, лечачы людзей зёлкамі, адкрываючы ім вочы на хараство навакольнага свету. Свае веды, свой народны вопыт (як збіраць траўкі, як харчавацца, як адрозніваць дабро ад зла) Агрыпіха перадае маладой уражлівай дзяўчынцы — у ёй лёгка ўгадваецца аўтарка кнігі, пазнейшая лекарка, якая не раз выкарыстоўвала ў сваёй медыцынскай практыцы лекі і замовы, засвоеныя ад беларускай “ведзьмы”.

У пасляслоўі да кнігі Збігнеў Жакевіч параўноўвае яе са “Шляхціцам Завальняй” Яна Баршчэўскага, таксама заснаваным на народных паданнях, падкрэслівае, што Надзея Бітэль-Дабжынская “ўвайшла ў глыбокія, патаемныя слаі ведаў пра душу беларускага народа”, дакладна перадала гаворку “свету Ашмянскага ўзгор’я”.

Тыя ж самыя вартасці кніжкі адзначаны і ў рэцэнзіі Тарэсы Звяжхоўскай “Вучаніца ведзьмы Агрыпіхі”, апублікаванай у адной з гданьскіх газет. З рэцэнзіі я даведаўся, што Надзея Бітэль-Дабжынская з’яўляецца таксама аўтарам 69 навуковых прац, што ў час вайны яна дапамагала партызанам у змаганні з фашыстамі.

Па ініцыятыве Міжнароднага камітэта беларусістаў, стараннем Беларускага фонду культуры і аддзела культуры Астравецкага райвыканкама ў 1991 г. на магіле Льва Дабжынскага быў устаноўлены помнік. Тады ж у Лашанскім доме культуры адкрылася сціплая выстаўка ксеракопій твораў мастака (пераважна графічных), прысланых яго сястрой. Але па стану здароўя Надзея Бітэль-Дабжынская на тую ўрачыстасць прыбыць не змагла. Не прыехала яна і на шасцідзесяцігоддзе з дня яго смерці, калі ў лашанскім драўляным касцёле адбылася імша яго памяці, а ў доме культуры прайшоў своеасаблівы вечар успамінаў (у ім прынялі ўдзел дырэктар Польскага інстытута ў Мінску Томаш Нягодзіш, кіраўнікі раённых устаноў культуры, аўтар гэтых радкоў). Мясцовыя сялянкі, разгаварыўшыся, сардэчна ўспаміналі брата і сястру Дабжынскіх, якія сябравалі

з вясковымі дзецьмі, запрашалі іх “у двор”, вучылі іх грамаце, гаварылі па-беларуску, ладзілі аматарскія спектаклі. Аднак да афіцыйнай версіі пра самагубства аднесліся вельмі скептычна. Ну не мог юнак, у якога толькі што паспяхова прайшла выстаўка, які перамог у конкурсе на прэстыжную стыпендыю, у якога, здаецца, добра намячалася асабістае шчасце, вось так узяць і выстраліць сабе ў скронь з пісталета. У смерці мастака жанчыны вінавацілі, хутчэй, пана з суседніх Рукшаняў, які і сам неўзабаве, з прыходам савецкай улады, павесіўся ў лашанскім парку. Але найбольш прысутных хваляваў лёс мастацкай спадчыны Льва Дабжынскага. Яны выказвалі пажаданне, каб я пры нагодзе з’ездзіў у Гданьск і нарэшце сустрэўся з ягонай сястрой.

І вось у кастрычніку мінулага года такая нагода здарылася. Пасля Міжнароднай навуковай канферэнцыі “Адам Міцкевіч. Традыцыі і наватарства” (Варшава – Познань) мяне запрасілі ў Гданьск, для выступленняў у “Беларускай хатцы” і ва універсітэце пра дачыненні геніяльнага паэта да Беларусі і беларускасці. На вечар у “Беларускай хатцы”, які вяла грамадская дзеячка і даследчыца-гісторык Алена Глагоўская, прыехала, хоць і з цяжкасцю, Надзея Бітэль-Дабжынская. Зацікаўлена ўглядалася ў суродзічаў-суайчыннікаў, што выехалі сюды, як і яна, пасля апошняй вайны, сваімі пранізлівымі і ўсёразумеючымі вачыма, у якіх было штосьці ад гераіні яе аповесці. Усё разумела па-беларуску і сама імкнулася гаварыць на мове свайго дзявоцтва, што прайшло ў Лошы і ў Пярловай Гары, у ваколіцах Крэва. Запрасіла нас — доктара Глагоўскую, актыўных сяброў “хаткі” Ганну і Часлава Мекіных і мяне — на абед.

Назаўтра Надзея Бітэль-Дабжынская сустрэла нас ля парога дома (відаць, свайго) словамі:

— Ну, а цяпер пагаворым нарэшце па-беларуску!

Да гэтай фразы мы вярнуліся за сталом:

— Беларуская — гэта ваша родная мова?

— Не зусім. Нарадзілася я на Украіне. Выхоўвалася ж на рускай культуры. Маёй бабуляй была Надзея Львоўна Талстая, зразумела, праваслаўная. Мой дзед, Антон Францавіч Дабжынскі, хоць і каталік, з’яўляўся тайным саветнікам, сенатарам царскага сената. Таму дома з аднолькавай талерантнасцю ставіліся да абодвух веравызнанняў. Сама я выхавалася на рускай класіцы. Але калі пасля рэвалюцыі мы пераехалі на Віленшчыну, я, як і бабуля, палюбіла той народ, сярод якога жыла, тую зямлю, дзе ў лашанскай капліцы знайшоў вячысты супакой мой дзядуля.

— Верш “Пакацілася восень аржышчамі” ў вас выключэнне ці заканамернасць?

— Беларускіх вершаў было болей. Асабліва ў апошнюю акупацыю. Па-беларуску ігралі ў Лошы кароценькія п’есы.

— Чые?

— Не помню ўжо. Помню толькі, як паліцыя пыталася: на чым гэта іграеце? Я ж адказала: не на чым, а што. Хаця было і на чым. Добра было б даведацца, куды знікла нашае абраслае легендамі фартэп’яна.

— У 1939 годзе?

— Так. Але тады пагрому ў Лошы не было. Маці спакойна сказала сялянам: вы самі павінны падзяліць нашы каровы. І ўсё астатняе, бо вы — свой народ. Тады ж маглі разысціся па руках некалькі карцін брата.

— Кажуць, некаторыя з іх ёсць на Астравеччыне ў прыватных руках і цяпер. Толькі не ведаюць, хто іх аўтар.

— Можа. Але асноўны збор карцін застаўся, калі мы паспешліва выязджалі ў Польшчу, у пана Бішэўскага ў Вільні, на вуліцы Кальварыйскай, 9. Аднак там сёння жывуць зусім іншыя людзі. Пасмяротная маска брата і яго палотны былі таксама ў Навіцкага ў Лодзі. Але таксама зніклі. У мяне засталося зусім няшмат — аўтапартрэт, некалькі пейзажаў.

Далікатна пераводжу гаворку на трагічную смерць Льва Дабжынскага: ці маюць рацыю жанчыны, якія вінавацяць рукшанскага пана Расальскага.

— Расальскі і сам паў ахвярай нячыстай сілы. — Раптам у вачах вучонага-эндакрынолага і педыятра мне зноў пабачылася нешта ад Агрыпіхі. — У Лошы, асабліва там, дзе раслі паўкругам елкі, была шатанская моц. Яна і да мяне прыходзіла ў пакой з аркадаю праз зачыненае акно. Ахвярай гэтай сілы стаў і брат, таямнічая і сціплая асоба. Таму трэба было б асвенціць тое месца, крыжык паставіць…

Перад развітаннем заходзім у кабінет, дзе вісяць працы Льва Дабжынскага. Часлаў Мекін фатаграфуе яго аўтапартрэт, які, здаецца, нідзе не рэпрадукаваўся (здымак змяшчаецца ў пачатку гэтага артыкула).

— Думалася, — гаворыць на развітанне гаспадыня, — што славу мне прынясуць навуковыя публікацыі, незакончаная габілітацыйная праца. Лёс распарадзіўся інакш: больш папулярная мая “Агрыпіха”. Цяпер заканчваю новую кніжку пра Беларусь. Яе народ таксама ўважаю сваім народам.

ХРОНІКА БЕЛАРУСАЗНАЎЧАГА ЖЫЦЦЯ

• ***31 кастрычніка*** ў Лондане адбылося гадавое пасяджэнне Англа-Беларускага таварыства, якое з’яўляецца калектыўным сябрам Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў. Справаздачу зрабіў яго старшыня Гай Пікарда. Таварыства папоўнілася шасцю сябрамі. Г. Пікарда быў перавыбраны яго старшынёй, а Д. Дзейка — сакратаром.

• ***11 лістапада*** санкт-пецярбургскія беларусісты правялі Шостую канферэнцыю “Санкт-Пецярбург і беларуская культура”. У ёй прынялі ўдзел вучоныя з абедзвюх расійскіх сталіц, а таксама з Варшавы і Беластока. Сенсацыяй стала паведамленне Алены Камісаравай аб знаходцы трох невядомых раней экземпляраў беларускіх кніг XIX ст. — “Крыўды і праўды” Ф. Пчыцкага, першай кнігі “Пана Тадэвуша” А. Міцкевіча, перакладзенай А. Ельскім, і “Смыка беларускага” Ф. Багушэвіча.

• ***13 лістапада*** доктар Ян Чыквін з Беластоцкага універсітэта атрымаў з рук Прэзідэнта РП Аляксандра Кваснеўскага дыплом прафесара. Я. Чыквін — кіраўнік аддзела літаратуразнаўства Інстытута ўсходнеславянскай філалогіі Беластоцкага універсітэта, беларускі паэт, перакладчык, рэдактар часопіса “Тэрмапілы”, старшыня Беларускага літаратурнага аб’яднання “Белавежа”.

СТАРОНКІ БУДУЧАГА ДАВЕДНІКА

МІРАНОВІЧ АНТОН

Мірановіч Антон Васільевіч *(30.10.1959, Беласток, Польшча), беларускі гісторык, грамадскі дзеяч, доктар габілітаваны (1997), прафесар (1998).*

У 1982 г. А. Мірановіч закончыў Беластоцкі універсітэт. Пасля працаваў настаўнікам у школе, супрацоўнічаў з газетамі “Ніва” і “Przegląd Prawosławny”. З 1986 г. — выкладчык Інстытута гісторыі Варшаўскага універсітэта, пасля — Інстытута гісторыі універсітэта ў Беластоку. Быў выкладчыкам навучальных устаноў у Рыме, Лондане, Таронта і Мінску. У 1990 г. атрымаў званне доктара гісторыі ў Торуньскім універсітэце імя Мікалая Каперніка. У 1997 г. Каталіцкі універсітэт у Любліне прысвоіў яму званне доктара габілітаванага. У 1998 г. Сенат Беластоцкага універсітэта запрасіў А. Мірановіча на пасаду прафесара.

А. Мірановіч з’яўляецца аўтарам звыш 10 кніг і больш 150 навуковых артыкулаў. Яго працы прысвечаны гісторыі праваслаўнай царквы ў Цэнтральнай і Усходняй Еўропе, беларуска-польскім зносінам канца XVIII ст. і беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы. У спісе яго кніг значацца: “Супрасль як культурна-рэлігійны асяродак у XVI стагоддзі” (Ляймен, 1984), “Падляшскія праваслаўныя асяродкі і арганізацыі ў XVI–XVII стст.” (Беласток, 1991), “Невядомы гербоўнік Міхала Шацілы” (Лондан, 1992), “Брацтва Аб’яўлення Панскага ў Бельску” (Бельск, 1994), “Праваслаўе і унія ў часы панавання Яна Казіміра” (Беласток, 1996), “Тэадозы Васілевіч, слуцкі архімандрыт, беларускі біскуп” (Беласток, 1997), “Кніга цудаў, якія адбыліся перад іконай Маці Божай у Старым Карніне” (Беласток, 1997) і інш.

А. Мірановіч — сябра прэзідыума Міжнароднай акадэміі вывучэння нацыянальных меншасцей, сябра Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, Польска-расійскай гістарычнай камісіі Акадэміі навук Польшчы, Міжнароднай камісіі гісторыі Царквы Польскай акадэміі навук, Усходнеславянскай камісіі Польскай ака-

дэміі ўмельстваў у Кракаве і іншых міжнародных арганізацый. Ён таксама з'яўляецца старшынёй Беларускага гістарычнага таварыства ў Польшчы, намеснікам старшыні Беларускага дэмакратычнага аб'яднання ў Польшчы.

Ала Такіндан

ПІЛІПЕНКА МІХАІЛ

Піліпенка Міхаіл Карнеевіч *(3.09.1924, в. Дуброўка Хоцімскага р-на Магілёўскай вобл.), ваенны, генерал-лейтэнант (1982), Герой Савецкага Саюза (1943). Ганаровы грамадзянін Кіева (1985). Заслужаны дзеяч вышэйшай школы.*

Нарадзіўся М. Піліпенка ў сялянскай сям'і. У ліпені 1941 г. разам з бацькам пайшоў добраахвотнікам на фронт, неўзабаве пры знішчэнні фашысцкага авіядэсанта быў ранены. Удзельнічаў у баях на Заходнім, Паўночна-Заходнім, Ленінградскім, Варонежскім, 1-м Украінскім франтах. Удзельнічаў у Курскай і Корсунь-Шаўчэнкаўскай бітвах. Сувязіст-разведчык малодшы лейтэнант М. Піліпенка асабіста вызначыўся пры фарсіраванні Дняпра паўночней і паўднёвей Кіева. 1 кастрычніка 1943 г. у раёне в. Бортнічы і 5 кастрычніка 1943 г. ля в. Моцеж пад абстрэлам праціўніка перапраўляўся праз раку, каб наладзіць сувязь і карэкціраваць агонь артылерыі. На захопленым плацдарме з яго удзелам былі адбіты шматлікія контратакі ворага. У складзе перадавых падраздзяленняў удзельнічаў у вызваленні Кіева. У 1953 г. закончыў Ваенную акадэмію сувязі імя М. Будзённага. З 1963 г. М. Піліпенка — начальнік Кіеўскага вышэйшага ваеннага інжынернага вучылішча сувязі імя М. Калініна. Прымаў актыўны ўдзел у ліквідацыі вынікаў Чарнобыльскай катастрофы. Ганаровы радыст СССР. З 1993 г. — старшыня Камітэта Герояў Савецкага Саюза і Кавалераў Славы 3-х ступеняў Украіны.

У 1996 г. М. Піліпенка быў выбраны старшынёй грамадскай арганізацыі — Культурна-асветнага таварыства "Беларусь", якая гуртуе суайчыннікаў у Кіеве і на Украіне.

У мінулым нумары "Кантактаў і дыялогаў" быў змешчаны артыкул Міхаіла Піліпенкі пра знакамітую сям'ю палешукоў Дрынеўскіх.

Браніслава Котава

ДОКТАР ГРЫЦКЕВІЧ ЛЕЧЫЦЬ ГІСТОРЫЯЙ

Мы народжаны быць адзінокімі. Мноства людзей навокал толькі ўзмацняюць прагу знайсці Чалавека. Блізкага па духу. Чалавека, які дапамагае нам зразумець сябе і спасцігнуць сэнс жыцця.

З Анатолем Пятровічам Грыцкевічам мы асабіста знаёмыя некалькі гадоў, а здаецца — цэлы век. Я бясконца паважаю і шчыра люблю гэтага чалавека, з кім маю шмат агульных спраў і, рызыкну сцвярджаць, падобных рысаў характару і перакананняў. Мы абое са Случчыны, абое цэнім сваё паходжанне, абое канструктыўныя нацыяналісты, каталікі, маем нават аднаго на дваіх аспіранта, аптымісты, любім гумар, усё новае і нечаканае, з цяжкасцю пераносім тупы кансерватызм, застой і коснасць. Спадзяюся, што нашыя сумесныя пачынанні будуць плённымі, а іх канкрэтныя вынікі засведчаць пра нашу настойлівасць і цвёрдасць у дасягненні мэтаў.

Уся Еўропа ведае прафесара Анатоля Грыцкевіча як выдатнейшага беларускага гісторыка, чыя навуковая непрадузятасць гартавала і вызначала пэўнасць яго грамадзянскай пазіцыі. Імкненне да аб’ектыўнасці ў навуцы, пакланенне Яе Вялікасці Праўдзе выявілі акурат заангажаванасць вучонага. Заангажаванасць у патрыятызме, у беларускасці.

Думаю, што “Вера і Веды” — крэда Анатоля Грыцкевіча. Ён верыць у Бога, верыць Богу, што не павінен пакінуць Беларусь. Анатоль Пятровіч (дарэчы , як і яго брат у Санкт-Пецярбургу, Валянцін Грыцкевіч, медык па адукацыі!) ведае, як лячыць нас. Вераю у сябе, свае сілы, ведамі аб нашых магчымасцях. Ён лечыць нас гісторыяй…

Здараецца, што мы цэнім, шануем чалавека завочна, мяркуючы аб яго пазіцыі, інтэлектуальным агульнакультурным узроўні і шмат чым іншым па артыкулах, манаграфіях, выступленнях. Бліжэйшае ж знаёмства часам расчароўвае. Асабліва часта так здараецца ў дачыненні да вядомых, знакамітых людзей, калі ўзвышанае ўяўленне аб іх разбіваецца аб звычайныя чалавечыя слабасці, побытавыя дэталі. У выпадку з прафесарам Грыцкевічам у мяне так не сталася. Хутчэй наадварот.

Анатоль Грыцкевіч не толькі пісаў і піша пра беларускую шляхту, некалі шматлікую. У асобе прафесара мы маем жывога носьбіта высакароднейшых шляхецкіх традыцый. Шляхетнасць, вымагаючы ўласнай годнасці і гонару за

продкаў, не дазваляе дробна схітрыць, схібіць, прынізіць, наўмысна падмануць. Тонкасць густу, што выяўляецца ў далікатнасці натуры, уменне заўважыць істотнае і не звяртаць увагі на дробязнае, мітуслівае, арыстакратычныя манеры і нейкая аддаленасць ад суразмоўцы, стрыманасць, што прадвызначаецца правіламі добрага тону, — усё гэта ўласціва прафесару А. Грыцкевічу. Гэты чалавек дзівосным чынам спалучае ў сабе строгі акадэмізм, нават класічнасць з неардынарнасцю мыслення, амаль дзіцячай гарэзлівасцю, жартаўлівасцю, іскрамётным пачуццём гумару, дасціпнасцю. Цяжка зразумець, чаго больш у выказваннях Анатоля Пятровіча — дакладнасці ці шматзначнасці. Ён як дыямент, і кожны знаходзіць і любуецца ў ім сваёю гранню.

Мяне не пакідае ўражанне, што гэты чалавек — яркая асоба, значная для Беларусі — усведамляе, як трэба жыць для вечнасці.

Прафесар Грыцкевіч — энцыклапедыст, які сказаў безліч новага пра феадальную Беларусь, пра Рэч Паспалітую як федэрацыю дзвюх раўнапраўных дзяржаў — Кароны і Вялікага Княства Літоўскага, пра Беларусь часоў грамадзянскай вайны, пра маю дарагую Случчыну, пра гісторыю беларускай культуры, пра генеалогію беларускіх і літоўскіх магнацкіх і шляхецкіх родаў, пра рэлігію на Беларусі ў мінулым і сёння і г. д. і г. д. Доктар гістрычных навук, прафесар, загадчык кафедры Беларускага універсітэта культуры, дырэктар грамадскага Беларускага інстытута Цэнтральнай і Усходняй Еўропы, член-карэспандэнт Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі, старшыня Згуртавання беларускай шляхты, сябра Вучонай рады Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф. Скарыны, сябра Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, правадзейны сябра Маскоўскага гісторыка-генеалагічнага таварыства Анатоль Грыцкевіч пашырае праўдзівае слова пра Беларусь у лекцыях, што часта чытае за мяжой, на міжнародных канферэнцыях у Рыме, Парыжы і Лондане, у Нямеччыне, Польшчы і Літве. Асабліва плённа супрацоўнічае ён з Інстытутам Цэнтральна-Усходняй Еўропы ў Любліне, з яго дырэктарам прафесарам Ежым Клачоўскім.

Звыш 800 надрукаваных прафесарам прац (а ў іх ліку — і манаграфіі, і зарубежныя публікацыі) далёка не вычэрпваюць яго навуковага досведу. Мне здаецца, што самае важнае Анатоль Пятровіч яшчэ скажа. Скажа важка, аргументавана і ўпэўнена.

Анатолю Грыцкевічу спаўняецца 70 гадоў. І разам з тым яму столькі, колькі яго роду, колькі нашай зямлі. Яго ўзрост аптымальны, каб разам з намі ўдасканальваць сябе і жыццё, уладкоўваць Беларусь. Каб захоўваць, працягваць і пачынаць.

Любоў Уладыкоўская-Канаплянік,
дырэктар Цэнтра імя Ф. Скарыны,
кандыдат філалагічных навук

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА XX СТАГОДДЗЯ: ФІЛАСОФІЯ, РЭЛІГІЯ, КУЛЬТУРА / СКЛАД. ЮРЫЙ ГАРБІНСКІ. ВАРШАВА: ІНСТЫТУТ СЛАВІСТЫКІ ПОЛЬСКАЙ АКАДЭМІІ НАВУК, 1998. 740 с.

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА
XX СТАГОДДЗЯ

Чалавечай натуры ўласціва патрэба належаць да пазнавальнай, даўгавечнай грамадскай супольнасці, якая не нараджаецца і не памірае разам з чалавекам. У часы ўзмоцненай рухомасці людзей, якія пакідаюць родную вёску, дыфузіі калісьці замкнутых этнічных супольнасцей, прыняцця ў склад гістарычных нацыянальнасцей асоб, якія да іх раней не належалі, заспакаенне такой патрэбы стала сёння адной з самых надзённых спраў. Не бачна, каб нястрымны сусветны марш сучаснай цывілізацыі, які без сумнення паслабляе і нівеліруе культурную індывідуальнасць нацый, абавязкова мусіў бы нішчыць эмацыянальную нацыянальную сувязь. Хутчэй наадварот: па ўсёй Еўропе побач з поспехамі інтэграцыі набірае моц будаванне нацыянальных дамоў.

Як вядома, самаасэнсаванне спелага патрыятызму ўзбагачае духоўнае жыццё чалавека, узбуджае індывідуальнае пачуццё годнасці і нацыянальнага гонару дзеля таго, каб справіцца з цывілізацыйнымі выклікамі, ствараць новыя культурныя вартасці. Шмат у чым гэтае асэнсаванне залежыць ад успрыняцця, засваення назапашанага даробку ў галіне нацыянальна-культурнай ідэнтыфікацыі (тоеснасці, тоесамнасці).

Чаму ж гэты даробак важны для падобнай ідэнтыфікацыі? Відаць, таму, што за апошнія дзвесце год затрачана нямала часу, каб сфарміраваць акрэсленне нацыі. Эфект, зрэшты, быў мізэрны. Адзінай асэнсаванай высновай з велізарнай колькасці літаратуры на гэтую тэму стала сцвярджэнне, што “нацыя ёсць група, якая хутчэй акрэслівае сама сябе, чым акрэсліваецца іншымі” (1).

Можна нават сказаць, што ў даследаваннях пра нацыі перамог прынцып гуманістычнага каэфіцыента, згодна з якім нельга адэкватна ўявіць сабе грамадскую рэчаіснасць без удакладнення найперш пункту гледжання яго стваральнікаў і ўдзельнікаў.

А якраз нацыянальная (гуманітарная ў першую чаргу) інтэлігенцыя, ідэолагі і правадыры фарміруюць адчуванне нацыі, але, зразумела, пры наяўнасці першаснай нацыянальнай тоеснасці. Нехта трапна сказаў, што нацыя — гэта спячая прыгажуня, якую абуджае да жыцця пацалунак нацыянальных ідэолагаў, бо нацыю нельга стварыць з нічога.

Дасюль у беларускага чытача не было магчымасці ўспрыняць разам, як адно цэлае, тыя меркаванні, што былі выказаны ў розны час пра нацыянальную тоеснасць беларускай нацыі яе лепшымі прадстаўнікамі. Гэты вакуум запаўняе складзеная Юрыем Гарбінскім анталогія “Беларуская думка XX стагоддзя: Філасофія, рэлігія, культура”, выдадзеная летась у Варшаве на беларускай, рускай і польскай мовах. Тут сабраны працы беларускіх мысліцеляў, праваслаўных і каталіцкіх дзеячаў, пісьменнікаў, навукоўцаў, публіцыстаў, палітыкаў, што вырашаюць геапалітычныя праблемы і пытанні. У кнізе прадстаўлены іх канцэпцыі і меркаванні пра Беларусь як цэнтр культурна-цывілізацыйнага ўзаемадзеяння Усходу і Захаду.

Асаблівая ўвага ў працах, што прадстаўлены ў анталогіі, удзяляецца вызначэнню нацыянальна-цывілізацыйных асноў беларускага этнасу, нацыі. Разглядаюцца ключавыя фактары фарміравання і этапы развіцця нацыянальнай самасвядомасці.

Значнае месца ў кнізе займаюць праблемы рэлігійнай раз’яднанасці беларусаў. Аналізуюцца вынікі шматгадовага аналітычнага і практычнага пошуку культурна-нацыянальнага сінтэзу, асэнсавання ролі праваслаўя, рыма-каталіцтва і грэка-каталіцтва (уніі) у гісторыі беларускай нацыі і ў працэсах этнічнай і нацыянальнай ідэнтыфікацыі беларусаў.

Варта адзначыць, што большасць сабраных у кнізе тэкстаў была першапачаткова надрукавана ў тых беларускіх і польскіх выданнях, якія практычна застаюцца недасягальнымі для сучаснага чытача як ў Беларусі, так і за яе межамі.

Тэксты аўтараў, напісаныя ў розныя гады, і сёння гучаць актуальна. Пачынаецца кніга з артыкулаў А. Луцкевіча, сярод якіх вылучаецца праца “Беларусь і Расея” (1918). Варта вылучыць артыкулы А. Стаповіча “Фактары асіміляцыйнага працэсу” (1931), В. Іваноўскага “Спольшчаныя і змаскоўшчаныя” (1941). Перадрукаваны артыкулы Ю. Хадыкі “Беларуская нацыянальная ідэя на мяжы двух стагоддзяў” (1995), З. Пазьняка “О русском империализме и его опасности” (1993). Упершыню апублікавана даследаванне У. Конана “Беларуская нацыянальная ідэя: гістарычны аспект і сучасныя праблемы” (1997). Перадрукаваны першы канцэптуальны агляд станаўлення беларускага нацыянальнага светапогляду Ігната Канчэўскага “Адвечным шляхам” (1921). Гэта — сапраўды класічны твор.

Шмат якія працы (а ў анталогіі прадстаўлены прыкладна шэсцьдзесят аўтараў) вартыя таго, каб іх перадрукаваць у перыядычным друку, бо не да кожнага гэтая карысная кніжка дойдзе.

Трэба таксама адзначыць малады ўзрост многіх аўтараў. Некаторыя абагульняючыя артыкулы, што дэманструюць высокую дасведчанасць і эрудыцыю іх

творцаў, напісаны трыццацігадовым Антонам Луцкевічам, дваццаціпяцігадовым Максімам Багдановічам і Ігнатам Канчэўскім. Каб і сёння нашы маладыя рупліўцы беларушчыны выступалі з падобнымі дасканалымі публікацыямі — ото было б добра!

Не маю сумненняў, што анталогія “Беларуская думка XX стагоддзя” можа стаць настольнай кнігай для кожнага свядомага беларуса, умацаваць яго ўпэўненасць у слушнасці сваіх поглядаў. А калі б яшчэ кожны ўладальнік кнігі распаўсюдзіў бы яе палажэнні сярод блізкіх, сяброў, вучняў, то гэта дапамагло б тым, хто яшчэ не знайшоў свайго месца ў нацыянальным адраджэнні, зрабіць гэта, няхай і са спазненнем.

***Валянцін Грыцкевіч**, дацэнт Санкт-Пецярбургскага інстытута культуры*

---

(1) Connor W. The Quest for Understanding: Ethnonacionalism. Princeton, 1994. P. 94.

РУНОСУКЭ КУРОДА. ЧАСТОТНЫ СЛОЎНІК БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ. 1500 СЛОЎ. ТОКІО, 1998. 171 С.

Чытач, знаёмы з серыяй беларускіх частотных слоўнікаў Н. Мажэйка і А. Супруна (два з іх названы ў спісе літарараратуры, змешчаным у прадмове да кнігі), можа падумаць, што і ў выдадзенай у Токіо ў выдавецтве “Дайгакушорын” лексікаграфічнай працы прыняты метад фрэквенцыйнай падачы матэрыялу. Аднак, папраўдзе, кніга вядомага японскага славіста складаецца з беларуска-японскага і японска-беларускага перакладных слоўнікаў (падрыхтаваных, натуральна, з улікам частотнага параметра), а таксама з кароткіх раздзелаў, у якіх выкладзены некаторыя асаблівасці беларускай фанетыкі і марфалогіі. Чытач знойдзе ў працы і сціслы нарыс беларуска-рускіх фанетычных і марфалагічных адрозненняў. Пры ўсёй кароткасці кнігі Руносукэ Курода ў ёй, тым не менш, дакладна зафіксаваны асноўныя асаблівасці беларускай мовы. Так, у лексікаграфічнай частцы кнігі ў беларускіх словах пазначаны націск, паказваецца словаўтварэнне (*аснова – асноўны, малады – маладосць*), звяртаецца ўвага на трывальныя пары дзеясловаў (*канчацца – кончыцца*), прыводзяцца сінонімы і варыянты (*граніца – мяжа – рубеж; серабро – срэбра; інтарэс – цікавасць*). У граматычных раздзелах працы ў тым ліку звернута ўвага на спецыфіку ўжывання ў беларускай мове дзеепрыметнікаў, сінтаксічных канструкцый накшталт *пайсці ў грыбы, смяяцца з яго* і інш.

Як першая праца падобнага тыпу кніга Руносукэ Курода з'яўляецца каштоўным укладам у лінгвістыку. Яна, несумненна, будзе спрыяць развіццю беларусістыкі ў Японіі.

***Сяргей Запрудскі**, кандыдат філалагічных навук*

KSIĘGA CUDÓW PRZED IKONĄ MATKI BOŻEJ W STARYM KORNINIE DOKONANYCH / PRZ. I WST. A. MIRONOWICZ. BIAŁYSTOK, 1997. 201 s.

Выданне, падрыхтаванае А. Мірановічам, змяшчае факталогію бытавання цудадзейнай іконы Божай Маці ў адным з куткоў Вялікага Княства Літоўскага, ахопліваючы пры гэтым мясцовыя падзеі XVI–XVIII стст. Ікон такога роду на землях Беларусі вядома каля 50, само іх існаванне лічыцца пачэснай, шчаслівай узнагародай. Таму прыемна адзначыць з'яўленне такой кнігі — дакладнага гістарычнага дакумента, матэрыяльнага пасведчання таго натуральнага духоўнага жыцця, што натхняла тутэйшых жыхароў.

Аўтар выконвае даследаванне на мяжы навукі і рэлігіі, дзе патрабуецца асаблівае спалучэнне аналітычнасці і духоўнай чуласці. Магчыма, менавіта такая адказнасць абумовіла пэўную стрыманасць аўтара ў асэнсаванні і асабістай адзнацы дакументальнай спадчыны, адлюстраванай у кнізе. І гэта не дзіўна, бо ў сучаснасці даследчы напрамак марыялогіі, у дачыненні да Беларусі, ледзь адлюстраваны. І гэта пры тым, што іконы Маці Божай прысутнічаюць у кожным храме, у хаце кожнага верніка. Таксама ўражвае і факт існавання ў Беларусі шматлікіх цудадзейных ікон, тры з якіх, паводле паданняў, напісаны самім евангелістам Лукой, што, такім чынам, звязвае наш край непасрэдна з вытокамі Хрыстовай веры і, разам з гэтым, мае непараўнальны гістарычны грунт.

Аднаўленне вывучэння "невядомай" тэмы — беларускай марыялогіі адбываецца практычна ў апошнія часы. Адпаведныя працы можна літаральна пералічыць па пальцах. Гэта — даследаванні А. Яскевіч, Ю. Піскуна, І. Шалінай, і асабліва — кніга У. Завальнюка "Гісторыя будслаўскай базылікі". Грунтоўнае выданне А. Мірановіча займае пачэснае месца ў гэтым пераліку.

"Кніга цудаў" уключае аўтарскі ўступ і дакументальную частку. Ва ўступе падаецца агляд тагачаснай сітуацыі ў ВКЛ, той гістарычны фон, на якім існавалі мясцовыя культавыя цэнтры. Фон гэты часам складаны, нават

трагічны. Як ураўнаважанне яго разглядаюцца абставіны з'яўлення культавых цэнтраў, менавіта ў дачыненні да высокай асобы Божай Маці. Натуральна вылучаецца роля іконы ў рэлігійным жыцці і надзвычай ганаровы змест цудадзейнай іконы. Асаблівую ўвагу аўтар надае апавяданню аб бытаванні культавага цэнтра шанавання Божай Маці у Старым Корніне, што на Беласточчыне.

Дакументальная частка змяшчае менавіта архіўную "Кнігу цудаў" XVIII ст. Старакорнінскага храма з цудадзейнай іконай Божай Маці. Гэта істотны грунт, бо, па канфесійных нормах, цудадзейнасць іконы вылучаецца менавіта шляхам выразным, відавочным і часцей за ўсё — праз пазбаўленне чалавека ад надзвычайных абставін, якія той не здолеў вырашыць іншым чынам. Такія дакладныя пасведчанні друкаваў, у прыватнасці, Супрасльскі манастыр, куды ў 1727 г. і быў дасланы дадзены дакумент, выдадзены нарэшце А. Мірановічам. Сведчанні цудадзейнасці ў Старакорнінскай "Кнізе цудаў" аб ратаванні жыхароў ВКЛ асабліва ўражваюць побач з наступнай гістарычнай адзнакай: "Единственными мерами правительства против эпидемий в XIV–XVIII вв. были заставы на дорогах, сжигание одежды, а нередко — и жилищ умерших. Духовенство призывало население совершать крестные ходы, строить церкви и усердно молиться" (Минько Л. И. Народная медицина Белоруссии). Апошні тэзіс прыведзенай адзнакі, які дагэтуль атэістычна адвяргаўся як бессэнсоўны, набывае дакладна рэалістычны змест у дачыненні да разглядаемай, а таксама і іншых "Кніг цудаў".

Дакументальны матэрыял, напэўна, прыцягне ўвагу розных даследчыкаў, паколькі змяшчае таксама дадзеныя па медыцыне, геаграфіі, анамастыцы, генеалогіі. Дарэчы, геаграфічны паказальнік выдання можна было б пашырыць мясцовай картай, а таксама дапоўніць паказальнікам імёнаў. Але гэта толькі сціплая заўвага да грунтоўнага, старанна апрацаванага выдання, якое было здзейснена дзякуючы Беларускаму гістарычнаму таварыству ў Беластоку пры фінансавай падтрымцы Міністэрства культуры і мастацтва Польшчы і гарадской адміністрацыі Беластока. Такім чынам, дадзеная "Кніга цудаў" уяўляе сабой годны прыклад узаемаразумення і сапраўды роднасных адносін народаў Польшчы і Беларусі.

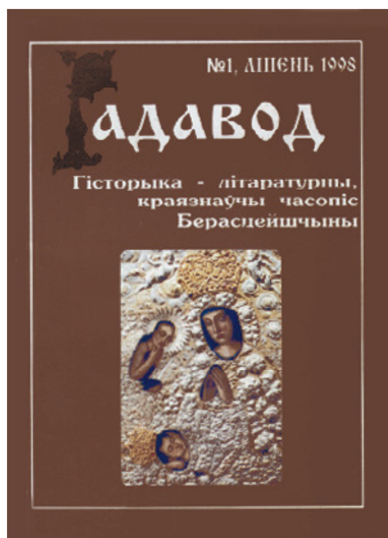
У заключэнне можна зазначыць, што выданне "Кнігі цудаў, якія адбыліся перад іконай Маці Божай у Старым Корніне" — падзея жаданая і доўгачаканая не толькі для людзей веруючых і навукоўцаў, але і для ўсіх жыхароў Беларусі. Гэта выдатны прэцэдэнт звароту да тэмы, ледзь адлюстраванай даследчыкамі, але вельмі адметнай у бытаванні мясцовых жыхароў — тэмы шанавання Божай Маці. Пажадана, каб кніга гэтая стала на пачатку адпаведнага шматтомнага пачэснага выдання.

***Сяргей Віцязь**, навуковы супрацоўнік Цэнтра імя Ф. Скарыны*

ПЕРШЫ ВОДГУК

РАДАВОД: ГІСТОРЫКА-ЛІТАРАТУРНЫ, КРАЯЗНАЎЧЫ ЧАСОПІС БЕРАСЦЕЙШЧЫНЫ. 1998. № 1.

У Брэсце нядаўна пабачыла свет новае перыядычнае выданне Беларусі — штомесячны гісторыка-літаратурны і краязнаўчы часопіс Берасцейшчыны "Радавод". Яго заснавальнік і галоўны рэдактар — вядомы беларускі кнігавыдавец Сяргей Лаўроў.

Часопіс выдаецца пры дапамозе Брэсцкага абласнога ўпраўлення культуры, Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея, Брэсцкага дзяржаўнага універсітэта, Брэсцкай абласной бібліятэкі імя М. Горкага, Інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі Брэсцкай вобласці, а таксама аддзела адукацыі Брэсцкай вобласці.

Часопіс будзе выдавацца на мове аўтарскіх арыгіналаў — пераважна на беларускай і рускай мовах (хаця не выключаецца магчымасць публікацый на польскай і ўкраінскай мовах). Аднак адразу можна заўважыць, што ў першым нумары "Радаводу" назіраецца відавочны "моўны перакос", бо абсалютная большасць усіх матэрыялаў надрукавана на рускай мове. У прадмове рэдактара адзначаецца, што адной з галоўных задач калектыву рэдакцыі з'яўляецца цікавы і займальны расказ аб розных праблемах развіцця Брэстчыны ў мінулым і ў сучасны перыяд. Да зацікаўленай размовы запрашаюцца ўсе тыя, каму неабыякавы лёс роднага краю, хто самастойна вывучае гісторыю свайго горада, раёна, вёскі і г. д.

У часопісе выдзяляюцца наступныя рубрыкі: "Імёны", "Экспанат", Абараняючы дзяржаву", "Обучая — обучаюсь", "Літургія", "Vivat, Academia!", "Anima", "Memoria" і інш. Як бачна з назваў рубрык, у выданні друкуюцца і далей будуць друкавацца разнастайныя матэрыялы, прысвечаныя славутым дзеячам Берасцейшчыны, пытанням гісторыі адукацыі, сацыяльна-эканамічнага, грамадска-палітычнага, канфесійнага і духоўна-культурнага развіцця рэгіёна, методыкі выкладання вучэбных дысцыплін гуманітарнага цыкла. Акрамя таго, у рэцэнзуемым выданні ёсць і літаратурны раздзел "Крэсіва", дзе змешчаны паэтычныя і празаічныя творы аўтараў з Брэстчыны.

У цэлым першы нумар новага часопіса, на шчасце, не выйшаў "камяком", як гэта нярэдка бывае, а, наадварот, аказаўся даволі змястоўным і цікавым. Адзінае, што, відаць, не можа парадаваць усіх зацікаўленых чытачоў, — гэта невялікі

тыраж дадзенага часопіса і яго распаўсюджанне пакуль толькі на тэрыторыі Брэста і вобласці. На заканчэнне хацелася б пажадаць рэдакцыйнаму калектыву плённай працы і творчых поспехаў у справе даследавання і папулярызацыі гісторыка-культурнай спадчыны такога адметнага і прыгожага беларускага краю, як Берасцейшчына.

***Эдуард Дубянецкі**, кандыдат гістарычных навук*

НАДРУКАВАНА ПРА КАНТАКТЫ Ў БЕЛАРУСІ І Ў СВЕЦЕ

У падрыхтоўцы бібліяграфіі ўдзельнічалі:

***Моніка Банькоўскі-Цюліг** (Швейцарыя), **Герман Бідэр** (Аўстрыя), **Віталь Зайка** (ЗША), **Мікола Ількевіч** (Расія), **Віялета Козарава** (Балгарыя), **Леакадзія Мілаш** (Літва), **Адам Мальдзіс**, **Таццяна Махнач**, **Таццяна Пятровіч**, **Вячка Целеш** (Латвія), **Міхал Швэдзюк** (Вялікабрытанія), **Сакрат Яновіч** (Польшча).*

АЎСТРЫЯ

Bieder Hermann. (Salzburg). Burger Hannelore. Sprachenrecht und Sprachengerechtigkeit im österreichischen Unterrichtswesen 1867–1918. Wien 1995: [Рэц. аўстрыйскага беларусазнаўца] // Zeitschrift für Neuere Rechtsgeschichte. 1998. Nr 1–2. S. 145–147.

Diedrich Hans-Christian. Evangelische Christen in Weißrußland: Bericht über eine Visitationsreise im August 1998 // Glaube in der 2. Welt: Zeitungschrit für Religionsfreiheit und Menschenrechte. 1998. Nr. 11. S. 27–30.

“Einigkeit macht stark!”: Interview der Kirchenzeitung “Orthodoxes Moskau” mit Metropolit Filaret von Minsk und Sluzk // Glaube in der 2. Welt: Zeitungschrit für Religionsfreiheit und Menschenrechte. 1998. Nr. 11. S. 21.

Grycz Wolfgang. Katholiken in Weißrußland: Noch polnisch oder schon weißrussisch? // Glaube in der 2. Welt: Zeitungschrit für Religionsfreiheit und Menschenrechte. 1998. Nr. 11. S. 22–26.

Grycz Wolfgang. Weißrußland — Land ohne Identität? // Glaube in der 2. Welt: Zeitungschrit für Religionsfreiheit und Menschenrechte. 1998. Nr. 11. S. 13–16.

Stricker Gerd. Orthodoxie in Weißrußland: Im Spannungsfeld zwischen der Bindung an Moskau und Eigenständigkeit // Glaube in der 2. Welt: Zeitungschrit für Religionsfreiheit und Menschenrechte. 1998. Nr. 11. S. 16–20.

БАЛГАРЫЯ

Янишчиц Явгения. Твоето присъствие / Стиховете прев. от бел. Найден Вълчев, Зоя Василева, Христо Попов, Янко Димов. София, 1998.

БЕЛАРУСЬ • Агульныя пытанні

Астапенка Анатоль. Хрысціянства і нацыяналізм // Маладосць. 1998. № 11. С. 221–235.

Барвенава Ганна. Святло, якое яднае: [Пра фестывалі нацыянальных культур у Гродне] // Мастацтва. 1998. № 12. С. 27–29.

Белицкий В. Ф., Орлов Л. П. Программа ТАСИС в Беларуси: проблемы и перспективы // Вестн. Фонда фундаментальных исследований. 1998. № 2. С. 19–27.

Глушаков И. В. Мировая художественная культура: Учеб. пособие. Минск, 1998.

Граков И. Г. Подготовка магистров управления бизнесом за рубежом // Адукацыя і выхаванне. 1998. № 9. С. 94–107.

Гулак Настасся. “Пацёмкінскія вёскі” славянафілаў // Спадчына. 1998. № 5. С. 3–16.

Гуманистическое формирование личности в современных условиях: Сб. науч. ст. Минск, 1998.

Катовіч Таццяна. Стылявая парабала сэнсу, ці “Як пажадаеце”: Міжнародны фестываль “Славянскія тэатральныя сустрэчы – 98” у Гомелі // Мастацтва. 1998. № 10. С. 6–13.

Кибрет А. Ш. Государственное обеспечение и регулирование внешнеэкономической деятельности в странах Африки // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 1998. № 4. С. 155.

Кулакоўскі Юры. “Беларусь павінна стаць у шэраг цывілізаваных краінаў свету!..”: [Інт.] / Зап. А. Гібок-Гібкоўскі // Беларусь. 1998. № 11. С. 12–13.

Кунцэвіч Зінаіда, Чэчат Аляксандр. Барацьба Вялікага Княства Літоўскага з крыжацкай агрэсіяй: Інтэграваны ўрок-семінар // Роднае слова. 1998. № 11. С. 99–106.

Курс Сьвятлана. Хельсінкскі камітэт: “У нашай краіне амаль няма шчасьлівых людзей” // Асамблея дэмакратычных няўрадавых арганізацыяў: Бюлетэнь. 1998. № 7. С. 10–11.

Лабачэўская Вольга. На славянскім базары… На славянскім кірмашы [у Віцебску] // Мастацтва. 1998. № 12. С. 7–12.

Лукашэвіч Станіслаў. Каўказскія нататкі: [Працяг. Пачатак у № 6, 1998 г.] // Падарожнік. 1998. № 7. С. 5–10.

Михайлова Н. Объединила любовь к Отчизне: [Матэрыялы пра А. Міцкевіча і А. Пушкіна] // Бел. думка. 1998. № 12. С. 153–158.

Развитие психологии личности и педагогических проблем социальной психологии: Материалы […] конф. Минск, 1998.

Розанов А. К Хартии безопасности для новой Европы // Бел. думка. 1998. № 10. С. 120–128.

Садаўнічы Эдуард. Паэмы “Энеіда навыварат” і “Тарас на Парнасе”, іх месца ў новабеларускай літаратуры: У параўнанні з творамі “Боская камедыя” Дантэ, “Дон Кіхот” Сервантэса, “Фауст” Гётэ // Роднае слова. 1998. № 10. С. 21–29.

Тоттон М. От Тридентского собора до наших дней // Дыялог (Баранавічы). 1998. № 9. С. 23–24.

Янчук В. А. Проблема социального объяснения в современной зарубежной социальной психологии // Адукацыя і выхаванне. 1998. № 9. С. 38–49.

• Беларусь – Аўстрыя

Ады Поль. “Вершнасць” этыкі [Людвіга Вітгенштайна] // Крыніца. 1998. № 7. С. 72–77.

Булгакаў Валерка. Пяць каментароў да філасофіі Людвіга Вітгенштайна // Крыніца. 1998. № 7. С. 78–87.

Вітгенштайн Людвіг. Аб імавернасці / Пер. з ням. В. Булгакава // Крыніца. 1998. № 7. С. 63–83.

Дэлякампань Крыстыян. Гісторыя аднаго адмаўлення: [Пра аўстрыйскага пісьменніка Людвіга Вітгенштайна] // Крыніца. 1998. № 7. С. 63–71.

• Беларусь – Балгарыя

Титова Е. Т. Национальный научный фонд Болгарии // Вестн. Фонда фундаментальных исследований. 1998. № 1. С. 37–42

Шивачева Веска (Балгарыя). Целеполагание — важная проблема в обучении учащихся химии // Адукацыя і выхаванне. 1998. № 11. С. 24–26.

• Беларусь – Бразілія

Амаду Жоржы. Мёртвае мора / Пер. з парт. В. Буйвала // Крыніца. 1998. № 9. С. 54–66.

Буйвал Валеры. Замест пасляслоўя: Пад ветразем вяртання: [Пра бразільскага пісьменніка Жоржы Амаду] // Крыніца. 1998. № 9. С. 65–66.

• Беларусь – Ватыкан

Бараноўскі Ігар. Ватыканскае Радыё: Каб было чутным біццё сэрца Царквы // Царква. 1998. № 3. С. 6.

Józefowicz W. Słowa Ojca Św. w języku białoruskim: [Пра кнігу “Пераступіць парог надзеі” ў перакладзе Х. Лялько] // Głos znad Niemna. 1998. 16 paźdz.

Malinowska Natalia. Pierwsza pielgrzymka z Białorusi do Rzymu: Na spotkanie z Papieżem // Głos znad Niemna. 1998. 16 paźdz.

• Беларусь – Венгрыя

Гильен З. Роль Венгерского фонда научных исследований в поддержке фундаментальных наук // Вестн. Фонда фундаментальных исследований. 1998. № 2. С. 32–39.

• Беларусь – Вялікабрытанія

Адукацыя і здароўе нацыі (час. “Economist”, 1997 г., Вялікабрытанія) // Адукацыя і выхаванне. 1998. № 10. С. 88–96.

Головачёв В. Номинативный аспект семантики адъективных компаративных фразеологизмов современного английского языка // Перспектывы развіцця і функцыянавання нарматыўнай лексікі. Гомель, 1998. С. 202–204.

Капёнкіна Вольга. Карціна ў свеце карцін: [Пра англійскую мастацкую фатаграфію] / Пер. з рус. // Мастацтва. 1998. № 9. С. 40–44.

Кивака Е. Воля к жизни: (Д. Дефо “Робинзон Крузо”) // Вступая в мир литературы: Пособие для учителя. Брест, 1998. С. 72–77.

Кэннел Питер. Шекспир: Главы из книги: Его сладостные сонеты / Пер. Л. Габасовой // Всемир. лит. 1998. № 9. С. 145–157; № 10. С. 137–150; № 11. С. 175–189.

Ладуцька Ірына. Людзі і мышы: [Аб спектаклі ў тэатры імя Янкі Купалы па п’есе англ. драматурга Джона Патрыка “Дарагая Памэла”] // Мастацтва. 1998. № 9. С. 26–27.

Никончук А. С. Шкала социального функционирования (HSF) [габрэйскага вучонага] Хаймлера в практике социальной работы // Сацыяльна-педагагічная работа. 1998. № 3. С. 29–43; № 5. С. 64–73.

Степанов В. А. История становления и современное состояние школьной системы Великобритании // Адукацыя і выхаванне. 1998. № 11. С. 65–78.

Черкас Е. Об особенностях функционирования субстантивных ФЕ положительной характеристики лица в тексте английской художественной прозы // Перспектывы развіцця і функцыянавання нарматыўнай лексікі. Гомель, 1998. С. 225–228.

Элиот Томас Стернз. Основы христианского общества / Пер. Б. Андреева, И. Макаровой // Всемир. лит. 1998. № 9. С. 159–175.

• Беларусь – габрэі

Катовіч Таццяна. Графічныя рэльефы адлюстравання, або Гульня ў каханне і смерць: [Пра спектакль “Тайбэлэ і яе дэман” па п’есе лаўрэата Нобелеўскай прэміі І. Зінгера і І. Фрыдмана ў Тэатры імя Якуба Коласа] // Мастацтва. 1998. № 9. С. 16–18.

• Беларусь – Германія

Андреев В. И. Школьное образование в Германии: современность и тенденции // Адукацыя і выхаванне. 1998. № 11. С. 53–65.

Андреев В. И., Латыш Н. И. Развитие профессионального образования в ФРГ: Уроки для Беларуси. Минск, 1997.

Белякова Л. Зеленая неделя в Берлине // Бел. думка. 1998. № 12. С. 145–152.

Грушавы Генадзь, Хомаер Бурхардт. Сумесная Дэкларацыя Беларускага дабрачыннага фонду “Дзецям Чарнобыля” і Ўсегерманскай асацыяцыі Чарнобыльскіх ініцыятываў (BAG) // Асамблея дэмакратычных няўрадавых арганізацыяў: Бюлетэнь. 1998. № 8. С. 9–13.

Грыбаў Міхась. Германія: праз 50 гадоў: Запіскі былога остарбайтэра // Маладосць. 1998. № 11. С. 202–220.

Ліс Арсень. Лірыка Хведара Ілляшэвіча [беларускага паэта, які загінуў у Германіі] // Полымя. 1998. № 11. С. 241–257.

Мелих Ш. Фонд имени Александра фон Гумбольдта на службе международного научного обмена // Вестн. Фонда фундаментальных исследований. 1998. № 2. С. 51–54.

Ратабыльская Тацццяна. Беларуска-нямецкія тэатральныя сувязі // Мастацтва. 1998. № 12. С. 35–38.

Schulschenko A. Lesebuch: Ökologie in Deutschland. Nowopolozk, 1997.

• Беларусь – Грузія

Тварадзе Реваз. Путь постижения: [Пра Галакціёна Табідзе] // Всемир. лит. 1998. № 10. С. 133–135.

• Беларусь – Грэцыя

Шамякіна Тацццяна. Культура Антычнай Грэцыі // Роднае слова. 1998. № 10. С. 143–150; № 11. С. 159–167.

• Беларусь – Егіпет

Панада Уладзімір. Беларусь і Егіпет: мы падобныя? // Беларусь. 1998. № 9. С. 1.

Чегодаев Александр. Животные в образах богов: [Пра егіпецкую міфалогію] // Падарожнік. 1998. № 7. С. 27–29.

• Беларусь – ЗША

Адамовіч Антон [бел. пісьменнік, які жыў і памёр у ЗША]. Якуб Колас у супраціве саветызацыі: Нацыянальна-адраджэнскія крыніцы "Сымона Музыкі" // Крыніца. 1998. № 10. С. 98–106.

Арлоў Уладзімір. Пра Антона Адамовіча // Крыніца. 1998. № 10. С. 97–98.

Арлоў Уладзімір. Пра Івана Касяка [які жыў і памёр у ЗША] // Крыніца. 1998. № 8. С. 57–58.

Віцьбіч Юрка [бел. пісьменнік, які жыў і памёр у ЗША]. Менск, а не Мінск // Крыніца. 1998. № 7. С. 3–8.

Віцьбіч Юрка. Слуцкі фронт БНР // Крыніца. 1998. № 7. С. 18–26.

Гудзей-Каштальян Вера. Народжаная пад знакам Афрадыты: [Пра танцоўшчыц А. і І. Дункан] // Мастацтва. 1998. № 11. С. 39–41.

Дункан Ірма. Айседора Дункан: Наватар у мастацтве танца // Мастацтва. 1998. № 11. С. 41–44; № 12. С. 30–34.

Касяк Іван. З гісторыі праваслаўнай царквы беларускага народу: [З кнігі, выдадзенай у Нью-Йорку ў 1956 г.] // Крыніца. 1998. № 8. С. 58–66.

Кіпель Вітаўт. Пытанні аб купалаўскай спадчыне: [Артыкул бел. вучонага з ЗША] // Янка Купала — публіцыст. Мн., 1998. С. 138–139.

Кіпель Зора. Успаміны на ўсё жыццё: [Артыкул бел. вучонай з ЗША] // Янка Купала — публіцыст. Мн., 1998. С. 140.

Марціновіч Алесь. Як частка дрэва… (Літаратура для дзяцей беларускага замежжа): [Пра Наталлю Арсенневу] // Марціновіч А. Святло чароўнага ліхтарыка. Мн., 1998. Кн. II. С. 248–253.

Нікіфаровіч Ванкарэм (Чыкага, ЗША). Мастак, які маляваў лёс: [Пра ўраджэнца Беларусі Х. Суціна, які жыў у Францыі] // Мастацтва. 1998. № 12. С. 44–47.

Рабинович Александр [праф. Індыянскага ун-та, ЗША]. "Меня считали буржуазным фальсификатором: [Інт.] / Зап. В. Меньковский // Бел. гіст. часоп. 1998. № 4. С. 26–29.

Скобла Міхась. Сведчанне супраціву: [Рэц. на кн.: Віцьбіч Юрка. Антыбальшавіцкія паўстаньні і партызанская барацьба на Беларусі. Нью-Ёрк, 1996] // Полымя. 1998. № 9. С. 276–280.

Станкевіч Станіслаў [бел. аўтар, які жыў і памёр у ЗША]. Беларускія элементы ў польскай рамантычнай паэзіі / Пер. з пол. Міколы Хаўстовіча // Спадчына. 1998. № 5. С. 100–139.

Станкевіч Юры. Рэгістратар гневу: [Пра Ю. Віцьбіча] // Крыніца. 1998. № 7. С. 18–20.

Стома-Сініца Васіль. Маё мястэчка: [Лужкі, дзе ў 1911 г. нарадзіўся аўтар; памёр у ЗША ў 1992 г.] / Уступ. Л. Юрэвіча, З. Саўкі; Публ. І. Урбановіч, З. Саўкі // Полымя. 1998. № 9. С. 179–223; № 10. С. 235–266; № 11. С. 226–240.

Тычына Міхась. І мы ідзём далей: [Пра Ю. Віцьбіча] // Крыніца. 1998. № 7. С. 21–27.

Целок Д. В. Школьное образование в США (1945–1998 гг.) // Адукацыя і выхаванне. 1998. № 11. С. 97–111.

Чумакевич Э. Американская действительность глазами детей: (М. Твен "Приключения Тома Сойера") // Вступая в мир литературы: Пособие для учителя. Брест, 1998. С. 48–51.

Юрэвіч Лявон. "Гарыць і ня гасьне пад попелам прысак…": [Пра Ю. Віцьбіча] // Крыніца. 1998. № 7. С. 3–11.

• Беларусь – Йемен

Али Каид Али. Единый Йемен в прошлом — исторический аспект // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 1998. № 4. С. 154.

• Беларусь – Індыя

Сингх Баба Вирса. "Добро есть то, чего пожелал Бог…" / Пер. С. Николаева // Всемир. лит. 1998. № 9. С. 177–189.

• **Беларусь – Ірландыя**

Рогачевская Марина. Сумасшедший ирландец? Новый Одиссей? Просто Джойс // Всемир. лит. 1998. № 9. С. 137–143.

• **Беларусь – Італія**

Агафонава Наталля. Экзістэнцыяльны рэалізм: кінематограф Мікеланджэла Антаніёні // Мастацтва. 1998. № 9. С. 52–56.

Кандрацьеў Ігар. Італа-албанцы: усходнія католікі ў лацінскай Італіі // Царква (Брэст). 1998. № 3. С. 10–11.

Франческутто А. Звуколюминесценция и другие кавитационные эффекты в многопузырьковой кавитационной области // Вестн. Фонда фундаментальных исследований. 1998. № 2. С. 70–75.

• **Беларусь – Канада**

Арлоў Уладзімір. Пра Янку Сурвілу [беларуса ў Канадзе] // Крыніца. 1998. № 7. С. 97–98.

Жук-Грышкевіч Раіса [аўтар жыве ў Канадзе]. 10-е паломніцтва да Беларускага памятнага Крыжа // Царква (Брэст). 1998. № 3. С. 2, 12.

Сурвіла Янка. Аб уплыве хрысьціянства на беларускія абычаёвыя і пісаныя правы // Крыніца. 1998. № 7. С. 98–106.

• **Беларусь – Кітай**

Бингкун Жу. Создание и развитие Национального фонда естественных наук Китая // Вестн. Фонда фундаментальных исследований. 1998. № 2. С. 28–31.

• **Беларусь – Куба**

Арлова Таццяна. Тэатральны абрыс Алега Саннікава: [Аб прабыванні мастацтвазнаўцы на Кубе] / Пер. з рус. // Мастацтва. 1998. № 9. С. 18–21.

• **Беларусь – Літва**

Бражэнас Пятрас. “Крыж міласэрнасці” — па-літоўску: [Рэц. на кн.: Valencina Koutun. Gailestingumo kryžius. Vilnius, 1997] / Пер. з літ. М. Савіча // Полымя. 1998. № 10. С. 312–319.

Карлюкевіч Алесь. “…Сама духоўнасць Беларусі”: [Пра беларускую пісьменніцу Зоську Верас, якая жыла ў Вільнюсе] // Маладосць. 1998. № 11. С. 247–250.

Лапкоўская Таццяна. Жывучы па-за межамі Беларусі: [Пра Зоську Верас] // Беларусь. 1998. № 10. С. 40.

Лявонава Ала. Віленская калекцыя ў Музеі старажытнабеларускай культуры // Мастацтва. 1998. № 10. С. 40–44.

Мілаш Леакадзія. “У Вашым голасе квітнеюць астры…”: Інтэрпрэтацыя верша Леаніда Дранько-Майсюка: [Артыкул, прысланы з Вільнюса] // Роднае слова. 1998. № 10. С. 68–70.

Плыгаўка Л. Беларускі лінгвістычны элемент у кантэксце інтэрферэнтных з’яў Віленскага рэгіёна: (Праблематыка даследаванняў) // Перспектывы развіцця і функцыянавання нарматыўнай лексікі. Гомель, 1998. С. 119–122.

Русаў П. А. Балцкія язычніцкія боствы ў тапаніміі Дзятлаўшчыны // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 1998. № 4. С. 51–53.

Смалянчук Алесь. З гісторыі віленскага масонства XX ст. // Спадчына. 1998. № 5. С. 50–58.

Тыя, што неслі радасць людзям: Ліставанне Зоські Верас і Міхася Забэйды-Суміцкага / Публ. Таццяны Лапкоўскай // Беларусь. 1998. № 10. С. 41–45.

Фрагмэнты Дзёньніку М. Ромэра / Пер. і заўвагі Алеся Смаленчука // Спадчына. 1998. № 5. С. 59–67.

Яніцкая Мая. “О, Вільня, крывіцкая Мекка!” // Янка Купала — публіцыст. Мн., 1998. С. 143–147.

• **Беларусь – Манголія**

Ярмоленка Валерый. Забытыя імёны: Вучоны-манголазнавец [Іосіф Кавалеўскі] // Родная прырода. 1998. № 5. С. 30.

• **Беларусь – Нарвегія**

Валстадсве Джамне Сванхільд. “Беларусь — у маім сэрцы…”: Уражанні пра Беларусь іншаземкі [з Нарвегіі], якая аднойчы, у 1995 годзе, пакінула тут часцінку свайго сэрца, потым вярнулася, каб забраць яе, але замест гэтага пакінула другую часцінку // Беларусь. 1998. № 9. С. 21–23.

Туровец А. А. Опыт оказания психосоциальной помощи онкологически больным детям и их родителям в Королевстве Норвегия // Сацыяльна-педагагічная работа. 1998. № 5. С. 81–90.

• **Беларусь – Нідэрланды**

Кальмаева Людміла. Мастак у Галандыі / Пер. з рус. // Мастацтва. 1998. № 11. С. 21–24.

• **Беларусь – Польшча**

Агінскі Міхал Клеафас. Мая біяграфія: Зь дзяцінства па 1788 г., эпоху, калі пачынаюцца мае мэмуары / Пер. Т. Кляшчонак і А. Рабцавай // Спадчына. 1998. № 5. С. 81–99.

Багадзяж Мікола. Да 200-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча: Былая сталіца дзяржавы: [Пра Навагрудак] // Бярозка. 1998. № 12. С. 8–11.

Баравая Ірына. У Навагрудак, да Адама Міцкевіча // Беларусь. 1998. № 11. С. 3.

Баравікова Раіса. Маленства край! Ты з намі да сканнання: (Да 200-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча) // Алеся. 1998. № 12. С. 2–3.

Бекус Нэлі. “Сандвіч” Пражмоўскага на будучыню: [Пра фотавыстаўку В. Пражмоўскага ў Кракаве] / Пер. з рус. // Мастацтва. 1998. № 11. С. 65–68.

Берасцень Святлана. Вяртанне Станіслава Манюшкі: Гэты кампазітар увайшоў у гісторыю сусветнай культуры як класік польскай музыкі. Факт неаспрэчны. І ў той жа час, можна сказаць, парадаксальны // Беларусь. 1998. № 9. С. 33.

Билютенко Елена Ивановна. Романтическая шляхетская гавэнда в польской прозе 1830–1863 годов (генезис, идейно-художественное своеобразие) / Автореф. дисс. … канд. филол. наук. Минск, 1998.

Божым Станіслаў. Лешак Калакоўскі: Тэатр дыскурсу / Пер. з пол. В. Булгакава // Крыніца. 1998. № 9. С. 37–47.

Болбас В. С. Першае ў Еўропе: [Пра Адукацыйную камісію Рэчы Паспалітай ў XVIII ст.] // Нар. асвета. 1998. № 10. С. 148–157.

Вайткевіч Вячаслаў, Ярцаў Валерый. Год Адама Міцкевіча: Фармаўзоры радзімы, або Праверыць генеалогіяй гармонію // Мастацтва. 1998. № 9. С. 30–33.

Герцык А. В. Вялікі пясняр Польшчы і Беларусі [Адам Міцкевіч]: Вусны літаратурны часопіс для вучняў V–VII класаў // Нар. асвета. 1998. № 10. С. 130–139.

Герцык Аляксандр. “…Ўсюды частку душы я пакінуў”: Балады Адама Міцкевіча ў VIII класе // Роднае слова. 1998. № 11. С. 107–118.

Гісторыя ганенняў на Праваслаўе: Польшча, 1938 год: Як хацелі знішчыць праваслаўе ў Польшчы // Царкоўнае слова. 1998. № 11. С. 6–7.

Гришан И. Единение: О событиях 1939 года — без идеологического налета // Бел. думка. 1998. № 9. С. 92–97.

Добрынин М. Польша: история общеобразовательной школы и педагогической мысли: (С периода христианизации до 1939 года). Брест, 1997.

Друшчыц Сяргей. “І колькі там роднага сэрцу майму…”: Музей-сядзіба Адама Міцкевіча ў Завоссі // Роднае слова. 1998. № 10. С. 166–174.

Запрудски Игорь. “Да мілага пабачэння!”: К жизнеописанию Адама Киркора // Нёман. 1998. № 10. С. 171–192.

Зарэмба Людміла. Знаёмае і новае аблічча: [Рэц. на кн.: Чыквін Ян. Свет першы і апошні. Беласток, 1997] // Полымя. 1998. № 10. С. 308–311.

Івашкевіч Віктар. Ці можа быць на Беларусі “Салідарнасьць”? // Асамблея дэмакратычных няўрадавых арганізацыяў: Бюлетэнь. 1998. № 8. С. 2–4.

Ігнацюк Алена. Ідэя вады і цемры ў паэзіі Адама Міцкевіча і Леаніда Галубовіча // Мастацтва. 1998. № 9. С. 28–29.

Калакоўскі Лешак. Ключ нябесны, або Аповеды, пабудаваныя на святой гісторыі і для навучання і перасцярогі прызначаныя; Размовы з д’яблам: Стэнаграма з метафізічнай прэс-

канферэнцыі Дэмана ў Варшаве 20 снежня 1963 г.; Што сёння вытлумачвае марксізм? / Пер. з пол. Валеркі Булгакава // Крыніца. 1998. № 9. С. 37–52.

Каліна Ян. Адам Плуг // Роднае слова. 1998. № 10. С. 39–42.

Кракатнёў Максім. Польскі сезон / Пер. з рус. // Мастацтва. 1998. № 10. С. 65–66.

Лазько Р. Р. Ідэя стварэння блока дзяржаў міжмор'я ў еўрапейскай палітыцы Польшчы 30-х гадоў // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 1998. № 4. С. 62–71.

Літвінёнак Р. С. Польскія партыі сацыялістычнай арыентацыі ў Беларусі і Літве (90-я гады XIX — пачатак XX ст.) // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 1998. № 4. С. 54–61.

Лойка Алег. Пра Казімежа Свягоцкага [польскага паэта] // Крыніца. 1998. № 7. С. 88–89.

Мархель У. І. Матывы радзімы ў творчасці А. Міцкевіча і яго паслядоўнікаў на Беларусі: (Да 200-годдзя з дня нараджэння А. Міцкевіча) // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 1998. № 4. С. 114–119.

Мархель Уладзімір. Сумежжа лучнасці і разрыву з радзімай: Лёс і спадчына Адама Міцкевіча // Роднае слова. 1998. № 11. С. 5–15.

Мархель Уладзімір. "Сялянскія песенькі", аздобленыя нотамі [С. Манюшкі], вярнуліся да свайго першастваральніка // Беларусь. 1998. № 9. С. 34–35.

Мархель Уладзімір, Скорабагатаў Віктар. І стаў як Арфей…: Станіслаў Манюшка і Уладзіслаў Сыракомля // Мастацтва. 1998. № 11. С. 47–49.

Падбярэзскі Дзмітрый. Гран-пры — "Залатая пральная дошка": [Пра джазавы фестываль у Польшчы] // Мастацтва. 1998. № 12. С. 62–65.

Пашкавец Пётра. Старэйшы брат [Адама Міцкевіча] // Дыялог (Баранавічы). 1998. № 9. С. 11.

Пашкавец Пётра. Туганавічы — жыццё і лёс паэта [А. Міцкевіча] // Дыялог (Баранавічы). 1998. № 11. С. 15, 30.

Приступа Е. Д. Апостол и проповедник свободы: Проблема изучения творчества Адама Мицкевича в средней школе // Нар. асвета. 1998. № 9. С. 100–112.

Сасіньска Ганна. У краіне адкрыццяў і вынаходкаў: Грэчаскі агонь / Пер. з пол. Алеся Траяноўскага // Бярозка. 1998. № 12. С. 20–22.

Сіцька Здзіслаў. Да 200-годдзя Адама Міцкевіча: "Вулкан, што дыміўся словамі": (Развагі пра паэму "Дзяды" Адама Міцкевіча) // Дыялог (Баранавічы). 1998. № 11. С. 12–14.

Сіцька Здзіслаў. Да 200-годдзя Адама Міцкевіча: Наваградак // Дыялог (Баранавічы). 1998. № 9. С. 10–11.

Судлянкоў Алег. Адпавядаць свайму часу: [Пра Біенале экслібрыса ў Мальборку, Польшча] / Пер. з рус. // Мастацтва. 1998. № 10. С. 49–50.

У. М. Да 200-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча: Шлях да Міцкевіча: [Пра аднайменную мастацкую выстаўку] // Бярозка. 1998. № 12. С. 12–14.

Ф'ют Аляксандр. Быць (або ня быць) сярэднеэўрапейцам / Пер. з пол. Валеркі Булгакава // Спадчына. 1998. № 5. С. 185–210.

Хітрык Уладзімір, Барыс Сымон. "Краю мой родны": (выхаваўчая гадзіна, прысвечаная творчасці Адама Міцкевіча): X–XI класы // Бел. гіст. часоп. 1998. № 4. С. 77–88.

Юзікава М. Шкляны шар, напоўнены каханнем: [Пра А. Міцкевіча і М. Верашчака] // Алеся. 1998. № 12. С. 10–11.

Янушкевіч Язэп. Да 200-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча: Наваградская Іліяда // Бярозка. 1998. № 12. С. 2–3.

Biełocka T. Słowo i obraz: Wystawa w warszawskim muzeum literatury // Słowo ojczyste. 1998. Nr 4. Czerw. – lip. S. 7.

Czerniak I. Andriolli — ilustrator wieszcza // Słowo ojczyste. 1998. Nr 4. Czerw. – lip. S. 6–7.

Czerniak I. Metody nauczania poezji w szkole // Słowo ojczyste. 1998. Nr 4. Czerw. – lip. S. 10–11; Nr 5. Wrzes. – paźdz. S. 16–17.

Dziurbejko Józef. Symbol nieugiętości polskiego ducha: [Да 100-годдзя адкрыцця радыеактыўнасці М. Складоўскай-Кюры] // Słowo ojczyste. 1998. Nr 5. Wrzes. – paźdz. S. 22–23.

Dziurbejko Józef, Kusielczuk Andrzej. Spotkania nauczycieli z okazji Święta Edukacji Narodowej: Święto polskiej oświaty // Głos znad Niemna. 1998. 23 paźdz.

Gawin Tadeusz. Działalność Związku Polaków na rzecz odrodzenia narodowego a współczesna polityka narodowościowa władz // Głos znad Niemna. 1998. 2 paźdz.

[Gawin Tadeusz]. Referat prezesa ZPB Tadeusza Gawina wygłoszony 25 października br. z okazji odsłonięcia pomnika-popiersia Adama Mickiewicza w Grodnie: Adamowi Mickiewiczowi — wdzięczni Rodacy // Głos znad Niemna. 1998. 30 paźdz.

Iwanowski Witold. W kamieniu, metalu i drewnie: Adam Mickiewicz i jego dzieła w twórczości rzeźbiarzy białoruskich // Słowo ojczyste. 1998. Nr 4. Czerw. – lip. S. 4–5.

Iwanowski Witold. Złoty tom ze złotej serii: [Пра зборнік "Філаматы і філарэты"] // Głos znad Niemna. 1998. 9 paźdz.

J. D. Akademia ku czci Wieszcza // Głos znad Niemna. 1998. 30 paźdz.

J. D. "Zaczarowany Świat" [Тэатр лялек з Торуня] zawitał na Białoruś // Głos znad Niemna. 1998. 2 paźdz.

Karaczun Ryszard. Czwarta konferencja poświęcona życiu i twórczości Elizy Orzeszkowej: Spotkanie w domku Elizy Orzeszkowej // Głos znad Niemna. 1998. 16 paźdz.

Karaczun Ryszard. Polsko-białoruskie spotkanie naukowe // Głos znad Niemna. 1998. 2 paźdz.

Kłoskowska Antonina. Kresy — Od Pojęcia Zamkniętego do Otwartego Sąsiedztwa // Słowo ojczyste. 1998. Nr 5. Wrzes. – paźdz. S. 11–14.

Konkurs Mickiewiczowski // Słowo ojczyste. 1998. Nr 4. Czerw. – lip. S. 26.

Lizisowa Maria Teresa. Litwa — Ojczyzna w Panu Tadeuszu // Słowo ojczyste. 1998. Nr 4. Czerw. – lip. S. 8–10; Nr 5. Wrzes. – paźdz. S. 5–7.

Malinowska Natalia. Odsłonięcie pomnika-popiersia Adama Mickiewicza w Grodnie: "My z niego wszystcy" // Głos znad Niemna. 1998. 30 paźdz.

Mickiewicz w programach nauczania // Słowo ojczyste. 1998. Nr 4. Czerw. – lip. S. 12–18.

Mochnacz W. Ziemia korelicka w czasach Adama Mickiewicza // Głos znad Niemna. 1998. 2 paźdz.

Omiotek Alicja. Informacje dla reżysera: [Рэкамендацыі для пастаноўшчыка твораў А. Міцкевіча] // Słowo ojczyste. 1998. Nr 4. Czerw. – lip. S. 19–22.

Panasiuk Julia. Barbara Wachowicz [польская артыстка] w Nowogródku // Słowo ojczyste. 1998. Nr 5. Wrzes. – paźdz. S. 35.

Pierwsze Ministerstwo Oświaty na Świecie: Z okazji 225 rocznicy powołania Komisji Edukacji Narodowej / Oprac. J. D. // Głos znad Niemna. 1998. 9 paźdz.

Preckajło Waldemar. Biały Orzeł zawitał do Mińska: [Пра поспех у Польшчы мінскага хору "Чырвоныя макі"] // Głos znad Niemna. 1998. 2 paźdz.

Preckajło Waldemar. Polesie znowu śpiewa po polsku // Głos znad Niemna. 1998. 9 paźdz.

Preckajło Waldemar. Strofy zrodzone w więzieniu: [Пра пераклад П. Бітэля паэмы А. Міцкевіча "Пан Тадэвуш"] // Głos znad Niemna. 1998. 16 paźdz.

Retrospekcja wydarzeń konferencji "Droga ku wzajemności" // Głos znad Niemna. 1998. 2 paźdz.

Rok Mickiewiczowski // Słowo ojczyste. 1998. Nr 4. Czerw. – lip. S. 3.

Safarewiczowa Halina. Dziady — cykliczny poemat dramatyczny // Słowo ojczyste. 1998. Nr 4. Czerw. – lip. S. 26–28.

Safarewiczowa Halina. Tytuły grzecznościowe w Panu Tadeuszu // Słowo ojczyste. 1998. Nr 4. Czerw. – lip. S. 23–25.

T. Z. Praktyka polonistów Uniwersytetu Grodzieńskiego: Grodzieńscy studenci w Gdańsku // Głos znad Niemna. 1998. 30 paźdz.

Tarasiewicz Maria. Zawód wieczysty — poeta: [Пра сустрэчы ў Лідзе з Генавефай Яховіч] // Głos znad Niemna. 1998. 23 paźdz.

W. P. K. Zanussi w Mińsku: Święto kinomanów // Głos znad Niemna. 1998. 30 paźdz.

Wachowicz Barbara. "Ty jesteś jak zdrowie". Z Mickiewiczem nad Wilią i Świtezią. Ze Słowackim w Kremieńcu. Z Orzeszkową nad Niemnem. Warszawa, 1993 // Słowo ojczyste. 1998. Nr 5. Wrzes. – paźdz. S. 35.

Wajda Andrzej. Dlaczego filmuję "Pana Tadeusza" // Słowo ojczyste. 1998. Nr 4. Czerw. – lip. S. 29–30.

Wywiad z wicedyrektorem Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie panią Elżbietą Banko-Sitek: Rok Mickiewiczowski w Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza / Rozm. Irena Waluś // Głos znad Niemna. 1998. 23 paźdz.

Zaleska Tatiana. Pieśń zbliża ludzi [Гродзеншчыны і Беласточчыны] // Głos znad Niemna. 1998. 2 paźdz.

Żywotność przesłania Poety: W dniach 2–5 lipca w Grodnie odbyła się Międzynarodowa Konferencja Nauczycielska "Twórczość Adama Mickiewicza w krajowych programach nauczania" // Słowo ojczyste. 1998. Nr 5. Wrzes. – paźdz. S. 14–15.

• Беларусь – Расія

Андреев Анатолий. Культурный архетип лишнего человека: Роман в стихах А. Пушкина "Евгений Онегин" в свете целостного анализа // Всемир. лит. 1998. № 11. С. 144–161.

Анішчанка Яўген. Пачаткі татальнай русіфікацыі // Спадчына. 1998. № 5. С. 17–30.

Багдзевіч Л. Беларускія адпаведнікі да расейскамоўных дзеепрыметнікавых структураў з суфіксамі -ущ-, -ющ- у галіновых слоўніках // Перспектывы развіцця і функцыянавання нарматыўнай лексікі. Гомель, 1998. С. 41–45.

Бахарева М. Беларусь встречала патриарха // Царкоўнае слова. 1998. № 10. С. 4–6.

Бегиджанов П. М. [Масква]. О деятельности Фонда по поддержке малых инновационных предприятий // Вестн. Фонда фундаментальных исследований. 1998. № 1. С. 43–47.

Васюкова-Соболева Галина. "Гори, гори, моя звезда…": Из книги воспоминаний: [Пра Маскву і рускіх пісьменнікаў] // Нёман. 1998. № 10. С. 193–225.

Времсков И. Книга начинается с блокнота: [Пра "Няспаленыя сшыткі" Мікалая Ігрунова] // Бел. думка. 1998. № 12. С. 166–167.

Данилов А. С Беларусью в сердце: [Пра віцэ-прэзідэнта РАН Валянціна Капцюга] // Бел. думка. 1998. № 11. С. 56–62.

Дорошко Л. "В ожидании солнца": (Л. Н. Андреев "Петька на даче") // Вступая в мир литературы: Пособие для учителя. Брест, 1998. С. 81–85.

Ермоленко Валерий. Моряк из Дубровно: Документальный рассказ по вахтенному журналу брига "Меркурий" за 1829 год: [Пра А. Казарскага] // Нёман. 1998. № 10. С. 226–244.

Жарко Сяргей. Хроніка спліцкага архідыякана Фамы пра Русь і манголаў XIII ст. // Бел. гіст. часоп. 1998. № 4. С. 62.

Жылка Уладзімір. М. А. Някрасаў: Да 50-годдзя з дня смерці // Жылка Уладзімір. Выбр. тв. Мн., 1998. С. 196–200.

Забаўскі М. М. Палітычныя пазіцыі дэпутатаў ад беларускіх губерняў у IV Дзяржаўнай Думе Расіі // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 1998. № 3. С. 74–80.

Занкевіч А. Да праблемы функцыянавання навукова-тэхнічнай тэрміналогіі ва ўмовах беларуска-рускага двухмоўя // Перспектывы развіцця і функцыянавання нарматыўнай лексікі. Гомель, 1998. С. 100–102.

Іваноўскі В. С. Гісторыя сусветнага тэатра: [Пра рускую тэатр. культуру XVIII ст.] // Нар. асвета. 1998. № 9. С. 53–60; № 10. С. 58–65; № 12. С. 51–58.

Калюта Адась. Сувораў: міт і праўда // Спадчына. 1998. № 5. С. 31–49.

Катовіч Таццяна. Віцебская прастора — час Казіміра Малевіча: [Пра рускага мастака беларускага паходжання] / Пер. з рус. // Мастацтва. 1998. № 12. С. 6–7.

Каўка Аляксей [Масква]. Купала ў філасофскім кантэксце // Янка Купала — публіцыст. Мн., 1998. С. 136–137.

Конан Уладзімір. Вобраз Казіміра Малевіча [рускага мастака беларускага паходжання]: Факты і міфы // Мастацтва. 1998. № 12. С. 2–5.

Корнева Е. Г. Человек и природа в рассказах И. С. Тургенева: Система уроков (русского языка, литературы, интегрированных, развития речи) при изучении прозы И. С. Тургенева в VII классе // Нар. асвета. 1998. № 11. С. 137–148.

Краснова А. Семантычная структура агульных тэрмінаў беларускай і рускай моў // Перспектывы развіцця і функцыянавання нарматыўнай лексікі. Гомель, 1998. С. 151–154.

Лабынцев Ю. А., Щавинская Л. Л. Н. П. Румянцев и гомельские старообрядцы: (По материалам записок П. И. Мельникова-Печерского) // Падарожнік. 1998. № 7. С. 16–22.

Лагуновский А. “Это все мне родное и близкое…”: (С. А. Есенин. Стихи о природе и животных) // Вступая в мир литературы: Пособие для учителя. Брест, 1998. С. 88–92.

Лиокумович Т. Апофеоз матери: (М. Ю. Лермонтов “Казачья колыбельная песня”); Выражение энергии народного духа (И. С. Никитин “Ярко звёзд мерцанье…”); Поэтизация земледельческого труда: (А. В. Кольцов “Песня пахаря”, “Косарь”) // Вступая в мир литературы: Пособие для учителя. Брест, 1998. С. 16–33.

Лукашэвіч Андрэй. Ваенная школа Расійскай імперыі (XVIII — першая палова XIX стст.) // Бел. гіст. часоп. 1998. № 4. С. 46–52.

Марозаў А. У. Да вывучэння ўсходнеславянскіх загадак: (руская фальклarыстычная гістарыяграфія 1917–1941 гг.) // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 1998. № 4. С. 95–99.

Міклашэвіч Л. Кароткі руска-беларуска-англійскі слоўнік машынабудаўнічага профілю // Перспектывы развіцця і функцыянавання нарматыўнай лексікі. Гомель, 1998. С. 58–60.

Минин В. А. Конкурсная деятельность РФФИ за пять лет — организация, методика, результаты // Вестн. Фонда фундаментальных исследований. 1998. № 1. С. 48–67.

Міхайлаў Н., Лукін К., Шылінец У., Шмыкаў У. Аб стварэнні тэматычнага руска-беларускага слоўніка // Перспектывы развіцця і функцыянавання нарматыўнай лексікі. Гомель, 1998. С. 188–190.

Муравьева Ольга. “Кто ж родился мужчиною…”: Об одном сюжетном мотиве поэмы А. С. Пушкина “Домик в Коломне” // Всемир. лит. 1998. № 10. С. 151–156.

Новоградская Н. Добро худо побеждает: (С. Я. Маршак “Двенадцать месяцев”) // Вступая в мир литературы: Пособие для учителя. Брест, 1998. С. 59–62.

Пагадненне аб супрацоўніцтве паміж Расійскім фондам фундаментальных даследаванняў і Беларускім рэспубліканскім фондам фундаментальных даследаванняў // Вестн. Фонда фундаментальных исследований. 1998. № 2. С. 16–18.

Пирогов Н. И. Вопросы жизни // Сацыяльна-педагагічная работа. 1998. № 3. С. 82–94.

Потолков Ю. Колыбельная матушке: (Е. Л. Шварц “Два клёна”) // Вступая в мир литературы: Пособие для учителя. Брест, 1998. С. 33–36.

Потолков Ю. Что такое подвиг: (К. В. Булычев “Миллион приключений”) // Вступая в мир литературы: Пособие для учителя. Брест, 1998. С. 77–81.

Приступа Е. Душевная простота подростка: (В. И. Белов “Скворцы”) // Вступая в мир литературы: Пособие для учителя. Брест, 1998. С. 51–59.

Пуйман С. А. Уроки великого мастера: К 170-летию со дня рождения Л. Н. Толстого // Адукацыя і выхаванне. 1998. № 9. С. 114–119.

Пуцко Васіль. Праверка высноваў: Усходнеславянскія мастацтвы рубяжа XVII–XVIII стагоддзяў у сістэме культуры Расійскай дзяржавы / Пер. з рус. // Мастацтва. 1998. № 9. С. 66–73.

Рабіновіч Аляксандр. Новыя дадзеныя пра Надзвычайны сход упаўнаважаных фабрык і заводаў Петраграда ў 1918 г. // Бел. гіст. часоп. 1998. № 4. С. 30–35.

Сенькевич Т. Гордость скорбной детской души: (Ф. М. Достоевский “Мальчишки”) // Вступая в мир литературы: Пособие для учителя. Брест, 1998. С. 40–43.

Сидоров Валентин. Утешитель: [Пра Блавацкую, Рэрыхаў] // Всемир. лит. 1998. № 10. С. 157–189.

Скибицкая Л. Романтический мир детства: (А. П. Чехов “Мальчики”) // Вступая в мир литературы: Пособие для учителя. Брест, 1998. С. 43–48.

Скоропанова И. С. Борис Пастернак // Нар. асвета. 1998. № 9. С. 64–73; № 10. С. 70–84; № 11. С. 53–66.

Строк Л. И. Опорный конспект для изучения нового материала на уроках русского языка // Нар. асвета. 1998. № 9. С. 74–82.

Хазанава К. Моўныя асаблівасці перакладаў Купалы з рускай класічнай паэзіі // Перспектывы развіцця і функцыянавання нарматыўнай лексікі. Гомель, 1998. С. 215–218.

Цыганов А. Р., Карташевич А. Н. Особенности аттестации белорусских вузов Государственной инспекцией России // Адукацыя і выхаванне. 1998. № 9. С. 75–77.

Чабатарэўскі Б. З вопыту выкладання матэматычных дысцыплін на беларускай мове ў рускамоўнай ВНУ // Перспектывы развіцця і функцыянавання нарматыўнай лексікі. Гомель, 1998. С. 197–198.

Чумакевич Э. Весеннее обновление: (И. С. Шмелев “Мартовская капель”) // Вступая в мир литературы: Пособие для учителя. Брест, 1998. С. 85–88.

Чумакевич Э. Красота души: (Т. Г. Габбе “Хрустальный башмачок”) // Вступая в мир литературы: Пособие для учителя. Брест, 1998. С. 33–36.

Чумакевич Э. Правда жизни и дворцов: (С. В. Михалков “Том Кенти”) // Вступая в мир литературы: Пособие для учителя. Брест, 1998. С. 69–72.

Чучвага Г. А. Праблемы культуры і нацыянальнай ідэнтыфікацыі ў культуралогіі часопіса “Мир искусства” // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 1998. № 4. С. 100–108.

• Беларусь – Славакія

Бартка Ладзіслаў. Нас аб’яднала мова / Пер. В. Ляшук // Полымя. 1998. № 11. С. 216–221.

Доруля Ян. Несці сваю самабытнасць свету / Пер. В. Ляшук // Полымя. 1998. № 11. С. 222–225.

Ляшук Вікторыя. Вышыня і крылы ў славацкім кантэксце // Полымя. 1998. № 11. С. 205–215.

Стэфановіч Валянцін. Выбары ў Славакіі // Права на волю. 1998. № 18. Верас. С. 7.

• Беларусь – татары

Александровіч Р. Мае ўражанні ад юбілею // Байрам. 1998. № 4. С. 24–30.

Ахмадуліна Ф. Маё ўражанне аб святкаванні 600-годдзя пасялення татараў на Беларусі // Байрам. 1998. № 4. С. 19–21.

Жуковіч В. Помніцца тое, што ўразіла // Байрам. 1998. № 4. С. 22–24.

Іофе Э. Аб урачыстым сходзе, прысвечаным 600-годдзю пасялення татараў на землях Беларусі // Байрам. 1998. № 4. С. 17–19.

Крят Д. Торжества не помешали делегации Татарстана заняться делом // Байрам. 1998. № 4. С. 37–39.

Ластайская Л. Святочныя ўрачыстасці // Байрам. 1998. № 4. С. 21–22.

Максімовіч С. Угодкі хана Тахтамыша // Байрам. 1998. № 4. С. 35–37.

Уліцёнак Г. Гэтага вельмі доўга чакалі. Можа, 600 год // Байрам. 1998. № 4. С. 32–35.

• Беларусь – Украіна

Андрэева Е. Г. Вялікі педагог і вучоны: [Пра ўкраінскага асветніка В. Сухамлінскага] // Нар. асвета. 1998. № 9. С. 146–151.

Бурман Л. В. (Украіна). Диалогические умения как важная характеристика профессионализма будущего учителя // Адукацыя і выхаванне. 1998. № 11. С. 27–32.

Грыневіч Генадзь. Памерці ад кахання: [Пра пастаноўку п’есы ўкраінскага драматурга А. Паграбінскай] / Пер. з рус. // Мастацтва. 1998. № 12. С. 54–56.

Кабржыцкая Таццяна. Янка Купала – публіцыст і Украіна // Янка Купала — публіцыст. Мн., 1998. С. 48–52.

Кан М. А. Гуманістычныя ідэі В. А. Сухамлінскага ў нашы дні // Нар. асвета. 1998. № 9. С. 151–154.

Кияк Б. Р. [Кіеў]. Система конкурсного отбора грантов и определения приоритетов фундаментальных наук // Вестн. Фонда фундаментальных исследований. 1998. № 1. С. 68–73.

Маліцкі Б. А., Ягораў І. Ю. Трансфармацыя навуковых сістэм у Беларусі і на Украіне: сумесныя даследаванні вучоных дзвюх краін // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 1998. № 4. С. 72–75.

Петухова А. К. Падрыхтоўка школьнай моладзі да сямейнага жыцця ў сістэме В. А. Сухамлінскага // Нар. асвета. 1998. № 9. С. 154–157.

Сабор і Сінод біскупаў УГКЦ: Роля свецкіх у Царкве і ідэнтычнасць украінскіх грэкакатолікаў // Царква (Брэст). 1998. № 3. С. 5.

Степанкевич К. С. Проблемы международной поддержки фундаментальной науки Украины // Вестн. Фонда фундаментальных исследований. 1998. № 1. С. 74–87.

Чечет В. В. Великий педагог и гуманист: 80 лет со дня рождения В. А. Сухомлинского: [Інт.] / Зап. Н. Зайцевой // Адукацыя і выхаванне. 1998. № 9. С. 108–114.

• Беларусь – Францыя

Ахшарумов С. История Бастилии: (Продолжение. Начало в № 5, 6. 1998 г.) / Текст и илл. Плат. Гудовича // Падарожнік. 1998. № 7. С. 11–12.

Карунова М. Марына без Валодзі: [Марына Владзі і Уладзімір Высоцкі] // Алеся. 1998. № 12. С. 16–17.

Крайко Э. Н. Общеобразовательная школа Франции и тенденции ее развития (1945–1995 гг.) // Адукацыя і выхаванне. 1998. № 11. С. 79–97.

Міхееў Канстанцін. Среди книг: де Мандьярг Андрэ Пьейр. Огонь под пеплом. М., 1998; Жене Жан. Чудо о розе. Смертник: Роман и поэма. СПб., 1998; Элюар Поль. Стихи. М., 1998 // Всемир. лит. 1998. № 11. С. 190–191.

Турбіна Любоў. Гэтае забароненае імя — Бадлер // Крыніца. 1998. № 8. С. 80–82.

Фальковская В. Г. Социальный детерминизм в социологии образования [франц. вучонага] Э. Дюркгейма // Сацыяльна-педагагічная работа. 1998. № 3. С. 11–14.

Хадановіч Андрэй. Некалькі слоў у гонар сп. Бадлера // Крыніца. 1998. № 8. С. 68–79.

Ципис Наум. Гений войны и любви: [Пра Напалеона Банапарта] // Всемир. лит. 1998. № 11. С. 162–173.

Черкас В. Проблема соотношения лексического и грамматического значений в семантике глагольно-субстантивных соединений французского языка // Перспектывы развіцця і функцыянавання нарматыўнай лексікі. Гомель, 1998. С. 228–233.

• Беларусь – Чэхія

Вострыкава Алена. Жыццёвае крэда — раманіст: [Пра чэшскага пісьменніка Мілана Кундэру] // Крыніца. 1998. № 10. С. 51–64.

Кундэра Мілан. Непрызнаная спадчына Сервантэса: Эсэ / Пер. з чэш. Алены Вострыкавай // Крыніца. 1998. № 10. С. 85–91.

Шаблоўская Ірына. Запрашэнне да няспешнасці, альбо Разважанні пра раман Мілана Кундэры […] // Крыніца. 1998. № 10. С. 65–79.

• Беларусь – Швейцарыя

Бекус Нэлі. Фатаграфія і Чарнобыль: ад ланшафту да чалавека: [Пра беларуска-швейцарскі фотапраект] / Пер. з рус. // Мастацтва. 1998. № 9. С. 45–50.

• Беларусь – Швецыя

Таранцей В. П. Сацыяльныя ўстановы для дзяцей і моладзі ў сучаснай Швецыі // Адукацыя і выхаванне. 1998. № 10. С. 83–88.

• Беларусь – Эстонія

Мартинсон Х. Опыт Эстонии по внедрению новых принципов финансирования научных исследований и разработок // Вестн. Фонда фундаментальных исследований. 1998. № 2. С. 40–50.

ВЯЛІКАБРЫТАНІЯ

Brykowski Ryszard. Szlakiem Mickiewicza: Na ziemi nowogródzkiej // Dziennik Polski. 1998. 26–28 sierp.

Democratic changes and authoritarian reactions in Russia, Ukraine, Belarus and Moldova / Ed. by Karen Dawisha and Bruce Parrott. Cambridge, 1997.

The international who's who 1998–1999: [Уключаны звесткі пра А. Лукашэнку, З. Пазняка, У. Сянько, С. Шушкевіча]. London, 1998.

Liszewski Karol. Wojna Polsko-Sowiecka: [Прадстаўлены заходнебеларускія матэрыялы] 1939. London, 1998.

Lukashuk Alexandre. Going backward Fast: As Lukashenka's repression continues, Belarus becomes increasingly isolated // Transitions. Vol. 5. 1998. N 5. Mai. P. 48–53.

Malinowski Sławomir S. Zaosia powrót do rzeczywistości // Tydzień Polski. 1998. 8 sierp.

Żołtowska Janina z Pottkamerów. Inne czasy, inni ludzie: [Успаміны пра жыццё на Палессі перад Першай сусв. вайной]. London, 1997.

ГЕРМАНІЯ

Alechkevitch Alexandre (Minsk). Signifikanz Sklerotischer Veränderungen des Corpus Amygdaloideum bei der Temporallappenepilepsie: Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Hohen Medizinischen Fakultät der Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn. Bonn, 1997.

Bieder Hermann. Das Weißrussische // Einführung in die slavischen Sprachen: (mit einer Einführung in die Balkanphilologie) / Hrsg. von Peter Rehder. Darmstadt, 1998.

Forster Heinrich Linus. Die "neue" verfassung der Republik Belarus: normative Grundlagen für die Alleinherschaft Lukasenkas // Osteuropa. 1997. N 12. P. A499–A508.

Mengel Swetlana. Wege der Herausbildung der Wortbildungsnorm im Ostslawischen des 11. – 17. Jahrhunderts: eine Vergleichsstudie der Schriftsprache der Kiever Rus' zu der Moskauer Rus', dem Altukrainischen und dem Altweissrussischen des 15. – 17. Jahrhuderts unter Berücksichtigung des Altkirchenslawischen. Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien; Lang, 1997.

Der Minsker Prozess: Protokolle der Gerichtsverhandlung gegen 18 deutsche Kriegsverbrecher 1946 / Hannes Heer. Aus dem Russ. von Ruth Stoljarowa. Hamburg, 1997.

Weissrussland, Auskunfts- und Kontaktstellen. Köln, 1996.

Wieck Hans-Georg. Autokratie in Belarus — Modell für Rußland? // Internationale Politik. 1998. Nr 12. S. 45–50.

Die **wirtschaftliche** Lage der Republik Belarus: verordnetes Wachstum ender in Währungskrise // Wochenbericht-Deutsches Institut für Wirtschaftsforchung. 1998. N 17. P. 279–291.

ЗША

Акула Кастусь. Заўтра — гэта ўчора: (Надрукавана са скаротамі) // Беларус. 1998. № 457. Верас. С. 2.

Баскин Марат. Специалист по Пиросмани, или Краснопольский Дон-Жуан: [Аўтар — беларускі пісьменнік, нарадзіўся ў Краснаполлі] // Интересная газ. – Голос русской Америки. 1998. 2–8 мая.

Беларуская сэсія на кангрэсе амерыканскіх славістаў // Беларус. 1998. № 458. Кастр. – лістап. С. 1.

Быкаў Васіль. Іншыя нацыі апярэдзілі беларусаў на некалькі дзесяцігоддзяў: З вядомым пісьменнікам гутарыць драматург і журналіст Мікола Матукоўскі // Бел. дайджэст. 1998. № 11. Сьнеж. С. 8.

Быков Василь. Страницы репрессированной книги "Стена": Полюби меня, солдатик: Повесть (Продолжение) // Интересная газ. – Голос русской Америки. 1998. 2–8 мая.

Глезер Александр. Художественный аукцион "Интересной газеты": Представляем участников: [Пра выстаўку ў Джэрсі-сіці мастака з Гомеля] // Интересная газ. – Голос русской Америки. 1998. 31 янв. – 6 февр.

Глушакоў Уладзімір. Энцыклапедыя — часцінка нашага жыцця: У культурным жыцці краіны падзея — на чытацкую арбіту запушчаны новы, шосты па ліку том універсальнай Беларускай энцыклапедыі // Бел. дайджэст. 1998. № 9. Кастр. С. 3.

23-я сустрэча беларусаў Паўночнае Амэрыкі // Беларус. 1998. № 457. Верас. С. 3–4; № 458. Кастр. – лістап. С. 4–5, 8.

Запруднік Янка. Сьв. памяці: Леанід Літаровіч: 16.08.1928–12.08.1998 // Беларус. 1998. № 457. Верас. С. 8; Бел. дайджэст. 1998. № 9. Кастр. С. 12.

Захарка В. Архівы БНР // Беларус. 1998. № 458. Кастр. – лістап. С. 6.

Капчык Пятрусь. Незабыўная сустрэча: [Ліст беларуса з Украіны] // Бел. дайджэст. 1998. № 9. Кастр. С. 10.

Караткевіч-Цыганок Таццяна. Беларусы ў Нарве // Беларус. 1998. № 458. Кастр. – лістап. С. 2.

Кірылаў Герман. Лекцыя патрыятызму // Бел. дайджэст. 1998. № 11. Снеж. С. 10.

Левин Владимир. Еврейское неверие мое: Светлой памяти еврейского поэта Изи Харика, которому в эти дни исполнилось бы сто лет // Интересная газ. –Голос русской Америки. 1998. 2–8 мая.

Лось Дамінік. Тры “не” беларускіх мовазнаўцаў — лукашызму // Беларус. 1998. № 457. Верас. С. 4.

Невяроўскі Альгерд. З’езд беларусаў Амерыкі // Бел. дайджэст. 1998. № 9. Кастр. С. 2.

Нікіфаровіч Ванкарэм. “Вакол мяне кветкі прыгожа красуюць…”: Новая выстава ў Першай Беларускай Галерэі // Беларус. 1998. № 458. Кастр. – лістап. 2; Бел. дайджэст. 1998. № 9. Кастр. С. 8.

Пра Ўсевалада Родзьку // Беларус. 1998. № 458. Кастр. – лістап. С. 3.

Пятухова Н. Беларускія дзеці ў Славеніі // Бел. дайджэст. 1998. № 9. Кастр. С. 6.

Скобла Міхась. Вечныя брамы Нясвіжа // Бел. дайджэст. 1998. № 9. Кастр. С. 7–8.

Сурвіла Івонка. Беларускія дзеці адпачываюць у Канадзе // Беларус. 1998. № 457. Верас. С. 4.

Сьв. пам. Антон Адамовіч // Беларус. 1998. № 458. Кастр. – лістап. С. 7.

Сяднёў Масей. З “Масеевай кнігі” // Бел. дайджэст. 1998. № 9. Кастр. С. 9.

Флакс Яков. Рохелэ: [Пра габрэйку-партызанку з Ваўкавыска] // Новое русское слово. 1997. 15 авг.

Шурин А. Человек, вернувший иврит: [Пра ўраджэнца Лужкоў на Віцебшчыне Эліезера Бен-Іегуду] / Пер. с идиш И. Тендлера // Форвертс. 1998. 27 февр.

Юрэвіч Л. Сучасная літаратура беларускага замежжа: Кастусь Акула // Беларус. 1998. № 457. Верас. С. 7.

Я. З. [Запруднік Я.]. Гуманітарная дзейнасць Міколы Прускага // Беларус. 1998. № 458. Кастр. – лістап. С. 2.

Budko Yuri. Radio ‘Free Belarus’ in Poland // Belarusian Review. 1998. Vol. 10. N 3. P. 3.

Goble Paul. The End of the Former Soviet Union (FSU) // Belarusian Review. 1998. Vol. 10. N 3. P. 5–6.

The Iceberg, the Radio and David Sarnoff: [Пра стваральніка радыёіндустрыі ЗША, ураджэнца Беларусі] // Forward. 1998. March. 20.

Kipel Alice A. Belarusians abroad: Convention of Belarusians in North America // Belarusian Review. 1998. Vol. 10. N 3. P. 16.

Kipel Alice A. Language as a Weapon // Belarusian Review. 1998. Vol. 10. N 3. P. 32.

Maksymiuk Jan. Language on Trial // Belarusian Review. 1998. Vol. 10. N 3. P. 2.

Marples David R. National Consciousness in Belarus: The Soviet Period and Beyond // Belarusian Review. 1998. Vol. 10. N 3. P. 6–11.

Marples David R., Šymko Julia A. An Interview with Śviatłana Aleksiejevič // Belarusian Review. 1998. Vol. 10. N 3. P. 12–14.

Price Joe. Editor’s desk: ‘Russian Flu’ in Belarus // Belarusian Review. 1998. Vol. 10. N 3. P. 1–2.

Zaprudnik Jan. Statehood for Belarus — a Key to Building a Nation // Belarusian Review. 1998. Vol. 10. N 3. P. 17.

ІЗРАІЛЬ

The Belorussian Evsektsiia and Jewish Religious Life in 1927: A Change in Policy: Introduced and annotated by Arkadii Zeltser // Jews in Eastern Europe. 1998. Nr 1 (35). S. 47–55.

Smilovitsky Leonid. The Holocaust of the Jews of Belorussia: A View from America: [Рэц. на кн.: Levin V., Meltser D. Chernaia kniga s krasnymi stranitsami (The black book with red pages). Baltimore, 1996] // Jews in Eastern Europe. 1998. N 1. S. 72–77.

КАНАДА

Каардынацыйны камітэт беларусаў Канады. Камунікат. 1998. Ліпень: [Нумар прысвечаны памяці В. Тумаша]; № 8. Лістап.

ЛАТВІЯ

Божа, праз такіх людзей, як Адам Міцкевіч, благаславі і пашырай дабро…: (1998-ы — год Адама Міцкевіча) // Прамень. 1998. № 9. С. 6.

Буры М. Дзядзькі ў Вільні: [Нататкі пра Другі з’езд беларусаў краін Балтыі] // Прамень. 1998. № 8. С. 3.

Буры М. Ладзіцца свята ў Даўгаўпілсе! // Прамень. 1998. № 8. С. 1.

Валодзька С. Госці з Беларусі: [Дзеці Лужаснянскай гімназіі] // Прамень. 1998. № 8. С. 3.

Дименштейн Илья. Рижский уголок Белоруссии: [Пра беларускую школу пад кіраўніцтвам В. Целеша] // Ригас Балсс. 1998. 7 дек.

Дименштейн Илья. Увлечения и развлечения: Мэтр филокартии: [Пра рыжскага беларусіста Вячку Целеша] // Ригас Балсс. 1998. 16 дек.

Захарчук Т. [Інт.]. Беларускімі шляхамі: Размова з С. Валодзькам // Прамень. 1998. № 8. Жн. С. 3.

Карповіч Алесь. Беластоцкая канферэнцыя, імправізаваная песнямі і вячэраю ля вогнішча ў сасновым бару // Прамень. 1998. № 8. С. 2.

Королькова Ольга. Славяне, братья…: Белорусы нашли своё место в латвийском государстве: [Бел. школа ў Рызе. Дырэктар В. Целеш] // Час. 1998. 17 нояб.

Папар Сяргей. На абсягах культуры: Сабрыс — надзейны сусед // Прамень. 1998. № 9. С. 4.

Піскунова Валянціна. “З яго палотнаў вее цеплынёй…”: [Пра В. Целеша] // Прамень. 1998. № 9. С. 4.

С. Н. Мастак Вячка Целеш // Час. 1998. 5 окт.

Свята паэзіі ў Навагрудку // Прамень. 1998. № 9. С. 7.

Скребеле Гунта. Учреждена [у Рызе] белорусская основная школа // Ригас Баллс. 1998. 7 окт.

Строй Анна. Белорусский колорит [твораў рыжскага мастака Вячкі Целеша] // Диена. 1998. 9 окт.

Уселатвійскае свята песні і танца // Прамень. 1998. № 7. С. 2–3.

Целеш Вячка // Диена. 1998. 1 окт.

Шакавец Л. Да пабачэння, свята! І да новай сустрэчы // Прамень. 1998. № 9. С. 5.

Шакавец Л. Латвія – Беларусь: мацнеюць сувязі // Прамень. 1998. № 9. С. 1–2.

Шакавец Л. Лунала песня пад агульным небам // Прамень. 1998. № 9. С. 2.

Шакавец Л. Магутны палітычны дакумент уздзеяння на сусветны парадак: Да 50-годдзя Усеагульнай дэкларацыі правоў чалавека // Прамень. 1998. № 9. С. 3.

Шакавец Л. Хоць і несліся хмары, накрапаваў дождж…: [Пра справаздачна-выбарчы сход Таварыства “Прамень”] // Прамень. 1998. № 9. С. 3.

Lapsa Lato. Baltkrievija: mirstošās vai mirušās valodas zeme?: Minskas ielās baltkrievu valoda faktiski nav dzirdama…: [Пра сітуацыю з беларускай мовай у Мінску] // Mes. 1998. Nr. 31. 3 lpp.

Štosa Aija. Sirds integrācija: [Пра экслібрысы беларускага мастака ў Рызе Вячкі Целеша] // Zemgale (Dobele). 1998. 10 okt.

Vjačka Celešs — tikai Andrim Jakubánam un Érikam Hánbergam: [Інт. рыжскага беларусазнаўца] / Publ. Ilona Klinšáne Bérzina // Trešdiena. 1998. 28 okt.

ЛІТВА

А. М. Сьвята беларускай песьні — Вільня 98 // Рунь. 1998. 12 кастр.

Алехнік Алесь. Успаміны: З кнігі ўспамінаў Алеся Алехніка “Memento patriam” // Рунь. 1998. 12 кастр.

Барысевіч Ян. Дакументальны фільм пра Беларусь з камэнтарам, рэфлексіямі й рэмінісцэнцыямі гледача // Рунь. 1998. 10 лістап.

“Беларусы Балтыі: ўчора, сёньня, заўтра. Сшытак першы”. Выд. ТБК “Рунь”, Вільня, 1998: [Рэц.] // Рунь. 1998. 12 кастр.

Буцкус Пранас. Постаці: З фотаархіву прафэсара Пранаса Буцкуса // Рунь. 1998. 12 кастр.

Весялкоўскі Юры [Лондан]. Якому богу маліцца // Рунь. 1998. 12 кастр.

Вітушка Сяржук. Сячкарня: Справа № 15895 па абвінавачаньню Станкевіча Адама Вікенцьевіча ў злачынстве, прадугледжаным арт. 58–4 і 58–10 II УК РСФСР // Рунь. 1998. 12 кастр.

Войцік Галіна. Поле да працы ідэйнай…: Лісты й паштоўкі Вацлава Ластоўскага да Людзьвікі Сівіцкай // Рунь. 1998. 10 лістап.

Глагоўская Лена. Балтыцкі хранограф: Па сьлядах II Зьезду беларусаў Балтыі: [Інт.] / Зап. Сяржук Вітушка // Рунь. 1998. 12 кастр.

Жакевіч Збігнеў. Слова пра духовае раздваеньне // Рунь. 1998. 10 снеж.

Караткевіч Тацьцяна. Балтыцкі хранограф: "Беларускі падворак" // Рунь. 1998. 10 лістап.

Кахановўская Яніна. 9 сьнежня — дзень нараджэння Багдановіча // Рунь. 1998. 10 снеж.

[Лаўрычонак Пятро]. Успаміны: Вучань Віленскай Беларускай Гімназіі / Гутарыў Алесь Аркуш // Рунь. 1998. 10 лістап.

Луцкевіч Лявон. Вінцэнт Гадлеўскі: Да 110-годдзя з дня нараджэння // Рунь. 1998. 10 снеж.

Саўчанка Павал. Дасьледчыца з Барвінішак: [Вікторыя Міхайлаўна Жалняровіч — настаўніца, даследчыца] // Рунь. 1998. 10 снеж.

Сёмуха Васіль. Літаратура: Пераклад як форма абароны нацыянальнай культуры: [Даклад, прачытаны аўтарам на кастр. семінары для маладых перакладчыкаў у Ядвісіне пад Варшавай] // Рунь. 1998. 10 лістап.

Шостак Вера. Мае ўспаміны пра гімназію // Рунь. 1998. 10 снеж.

Grinaveckienė E. Isoliuotu lietuvių šnektu vertiniai etninesė Lietuvos žemese Baltarusijoje: [Аналіз літоўскіх дыялектаў на тэрыторыі Беларусі] // Lietuviu Kálbotyros Klausimai. 1997. Т. 37. Р. 185–195.

ПОЛЬШЧА

(ак). 12 лістапада спаўняецца 50 гадоў Беластоцка-Гданьскай праваслаўнай епархіі: Беласток дзвюхканфесійны // Ніва. 1998. 15 лістап.

Байко Пётр. Пушча ў вершах: [Аб творчасці Барыса Руско] // Ніва. 1998. 20 снеж.

Байко Пётр. Тамара заваёўвае Амерыку: [Пра Тамару Тарасевіч, мастачку з Белавежы] // Ніва. 1998. 15 лістап.

Барскі Алесь [Баршчэўскі Аляксандр]. "Наша ніва" і ўсходняя Беласточчына // Ніва. 1998. 25 кастр., 8, 29 лістап., 13 снеж.

Ваўранюк Мікола. Аптымістычная сталасць барда: [Пра Алеся Камоцкага] // Ніва. 1998. 22 лістап.

Ваўранюк Мікола. Найважнейшая музычная падзея года: [Аб прэзентацыі "Народнага альбома" беларускага рок-гурта NRM] // Ніва. 1998. 8 лістап.

Ваўранюк Мікола. Час прыкрывае блакітам: [Пра вершы Надзеі Артымовіч] // Ніва. 1998. 6 снеж.

Ваўранюк Мікола, Максімюк Аляксандр. Вартавыя эдэльвейсу і скразнякоў: [Пра часопіс "Тэрмапілы". 1998. № 1] // Ніва. 1998. 13 снеж.

Вярбіцкі Аляксандр. Палесьсе: [Пра фотавыстаўку "Палессе, Палессе", якую наладзілі Дзярж. музей у Беластоку і Кафедра бел. культуры мясц. ун-та] // Ніва. 1998. 22 лістап.

Вярбіцкі Аляксандр. Удалы вечар [паэта А. Баршчэўскага] // Ніва. 1998. 6 снеж.

Гайдук Мікола. Вяртаем нашу спадчыну: [Пра Красноўскага] // Ніва. 1998. 11, 18, 25 кастр.

Герасіменка Наталля. Весткі з музея: [Пра Музей беларускай культуры ў Гайнаўцы] // Ніва. 1998. 11 кастр.

Глагоўская Лена. Восень у гданьскіх беларусаў: Адам Мальдзіс у Гданьску // Ніва. 1998. 6 снеж.

Глагоўская Лена. Сустрэчы з Тарашкевічавай жонкай [Верай Андрэеўнай Ніжанкоўскай] // Ніва. 1998. 20 снеж.

Зарэмба Людміла. Узаемаўплыў творчых індывідуальнасцей (Ян Чыквін — Уладзімір Гайдук) // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 68–73.

Лукша Міра. "Гарачыя вароты": [Пра "Тэрмапілы", № 1 за 1998 г., дзе змешчана частка матэрыялаў сёлетняй беластоцкай Міжнароднай канф., прысвечанай 40-годдзю "Белавежы"] // Ніва. 1998. 13 снеж.

Лукша Міра. Падвіленскае вяселле // Ніва. 1998. 25 кастр.

Лукша Міра. Сагрэлі нашы паўночныя душы…: [Пра кірмаш народнай творчасці ў Нарве] // Ніва. 1998. 22 лістап.

Лукша Міра. Сярод белых эстонскіх начэй // Ніва. 1998. 18 кастр.

Лукша Міра. Шлях да Міцкевіча: [Пра выставку твораў Беларускай акадэміі выяўленчага мастацтва] // Ніва. 1998. 29 лістап.

Луба Віталь. Няма дзвюх родных моў: [Пра навук. канф. у Беластоку 27–28 лістап. 1998 г.] // Ніва. 1998. 13 снеж.

Мароз Аляксей. Адышоў дырэктар белліцэя: [Аляксандр Іванюк] // Ніва. 1998. 29 лістап.

Мароз Аляксей. Дыскусія пісьменнікаў і выдаўцоў: [24 і 25 верасня 1998 г. у Гайнаўцы прайшло спатканне беларускіх і польскіх пісьменнікаў і выдаўцоў, арганізаванае Таварыствам "Польшча – Беларусь"] // Ніва. 1998. 18 кастр.

Мароз Аляксей. Патрэбная стратэгія для Гайнаўкі: [Пра дырэктара бел. ліцэя Я. Сачко] // Ніва. 1998. 6 снеж.

Мікола Гайдук: Неаўтарызаваная размова, 14.03.1998, 23.04.1998: [Інт.] / Зап. Л. Глагоўскай // Czasopis. 1998. Nr. 10. S. 4–7.

Мінцэвіч Міхал. Ведаць мінулае — заглядаць у будучыню: [Пра канферэнцыю настаўнікаў беларускай мовы] // Ніва. 1998. 10 кастр.

Мірановіч Яўген. Гуманіст і палітык: [Пра Браніслава Тарашкевіча] // Ніва. 1998. 13 снеж.

Мірановіч Яўген. Да стагоддзя з дня нараджэння Вінцука Гадлеўскага: Лёс беларускага песняра // Ніва. 1998. 15 лістап.

Мірановіч Яўген. На беларускім памежжы: [25–27 верасня 1998 г. у Супраслі адбылася навуковая канф., прысвечаная тоеснасці палякаў на памежжах] // Ніва. 1998. 11 кастр.

Пандзілюк Анна. Сустрэча з паэтам [Янам Чыквіным] // Ніва. 1998. 22 лістап.

Пандзілюк Мікола. Чый Міцкевіч? // Ніва. 1998. 22 лістап.

Петручук Васіль. Зязюля-перагаруля // Czasopis. 1998. Nr. 10. S. 34.

Раманчук Анатоль. Чалавек, прастора, час у зборніку Яна Чыквіна "Свет першы і апошні" // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 74–78.

Рублеўская Людміла. Беларускі міф як вобраз нацыі ў беластоцкай паэзіі 80–90-х гадоў // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 35–44.

Сідарук Уладзімір. Юбілей "Чарамшыны": [Пра пяцігоддзе харавога калектыву] // Ніва. 1998. 20 снеж.

Сяднёў Масей. Нямецкі дзённік // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 45–46.

Тычка Галіна. Сакрат Яновіч у кантэксце беларускай традыцыі // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 53–61.

Тычына Міхась. Метанойя і рэстаўрацыя нацыянальнай свядомасці: беларускі кантэкст // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 28–34.

Хмялеўскі Міхась. Пленум ГП БГКТ // Ніва. 1998. 22 лістап.

Хмялеўскі Міхась. Сустрэчы "Беласток – Гродна" // Ніва. 1998. 18 кастр.

Хмялеўскі Юрка. Назвалі іх "Крыніцай": [Пра хор БГКТ у Беластоку] // Ніва. 1998. 6 снеж.

Хмялеўскі Юрка. Пакінуў трывалы беларускі след: [Пра Міколу Гайдука] // Czasopis. 1998. Nr. 10. S. 2, 4–5.

Цыхун Апанас. Пройдзеныя шляхі-пуцявіны // Ніва. 1998. 10 кастр.

Чачуга Ада. Дзяды // Ніва. 1998. 8 лістап.

Чачуга Ада. Нататкі з Каталоніі: Сваё ёсць сваё // Ніва. 1998. 20 снеж.

Чачуга Ада. Пара яднання?: [Пра III Міжнародную канф. "Вільня і зямля Міцкевічаўскай памяці" ў Беластоку] // Ніва. 1998. 10 кастр.

Чыквін Ян. На скрыжаванні эпох: (Да пытання літаратуразнаўчага інструментарыя вучонага) // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 120–122.

Шынкарэнка Вольга. Слухаючы пошум вякоў // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 62–67.

Юшчук Пятро. Літоўскае права на заходніх рубяжах Вялікага княства Літоўскага // Ніва. 1998. 20 снеж.

Яновіч Сакрат. Не жаль пражытага // Czasopis. 1998. Nr. 10. S. 31–33.

Яновіч Сакрат. Янка Купала і спроба адраджэння беларускай нацыі // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 115–119.

Akudovič V. Archipelag Białoruś: [Культур. жыццё Беларусі] / Tłum. z biał. A. Ajna // Tyg. Powszechny. 1998. Nr 13. S. 7.

Białokozowicz Bazyli. Polsko-wschodniosłowiańskie pogranicze kulturowe // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 19–27.

Bołtryk Michał. Supraskie abecadło // Czasopis. 1998. Nr. 10. S. 19–21.

Charkiewicz Jarosław. Święci ziemi Białoruskiej: Św. męcz. Atanazy ihumen brzeski // Czasopis. 1998. Nr. 10. S. 10–11.

Czobat Aleś. Czerty choróbska homo Albaruthensa (Dokończenie z poprzedniego numeru) / Tłum. S. Janowicz // Czasopis. 1998. Nr. 10. S. 30–31.

Furicz Andrzej. Chodźko — mierniczy Kaukazu: [Пра ўраджэнца в. Крывічы на Вілейшчыне] // Przegląd Wschodni. T. IV. Z. 4(16). S. 819–852.

Hryckiewicz Walancin. O przynależności narodowej wychodźców z terenów byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego // Lithuania. 1998. Nr 4 (29). S. 48–55.

Jackiewicz Mieczysław. Wiktor Jarmołkowicz: Z życia wileńskiego Białorusina // Lithuania. 1998. Nr 4 (29). S. 123–128.

Janowicz Sokrat. Bycie sobą // Czasopis. 1998. Nr. 10. S. 12.

Jurewicz Aleksander. Prawdy ruchome: [Інт. польскага празаіка родам з Ліды] / Rozm. A. Ubertowska // Rozmowy "Tytułu". Gdańsk, 1996. S. 179–190.

Konan Uładzimir. Lider białoruskiego odrodzenia katolickiego [Адам Станкевіч] / Przeł. z białorus. i rosyjs. Czesław Seniuch // Lithuania. 1998. Nr 4 (29). S. 102–112.

Korpowski Marek A. Czy Szczorsy się odrodzą: [Пра вёску на Навагрудчыне] // Nowe Kontrasty. 1998. Nr 10/58. S. 10–13.

Krzywicki Tomasz. Nowogródek, 12 września 1998, sobota: [Пра свята, прысвечанае А. Міцкевічу] // Lithuania. 1998. Nr 4 (29). S. 76–86.

Krzywicki Tomasz. Szlakiem Adama Mickiewicza po Nowogródczyźnie, Wilnie i Kownie: Przewodnik. Wyd. 2, poprawione i uzupełnione. Przuszków, 1998.

Kułażenko Uładzimir. Białoruś na rozdrożu / Przeł. z rosyjs. Czesław Seniuch // Lithuania. 1998. Nr 4 (29). S. 55–63.

Kurkiewicz Michał. Kronika białoruska // Więź. 1998. Nr 10. S. 164–166.

Łabyncew Jurij. Latopis połocki oo. jezuitów / Przeł. z rosyjs. Czesław Seniuch // Lithuania. 1998. Nr 4 (29). S. 113–115.

Maldzis Adam. Do kogo należy spuścizna Adama Mickiewicza / Przeł. z białorus. Czesław Seniuch // Lithuania. 1998. Nr 4 (29). S. 71–76.

Ocalone archiwum Polski Podziemnej. Ziemie Wschodnie II RP w dokumentach zbioru Wojciecha Bukata, wyd. Grzegorz Motyka, Marek Wierzbicki. Warszawa, 1997.

Piłat Walenty. Białorutenika olsztyńskie // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 102–107.

Potocki Andrzej Rafał. Zryw budowlany w Nowogródku: [Аб падрыхтоўцы да юбілею А. Міцкевіча] // Życie. 1998. 13 wrześ.

Przemówienie Mariusza Maszkiewicza, ambasadora RP w Mińsku, wygłoszone 9 czerwca 1998 r. podczas składania listów uwierzytelniających // Lithuania. 1998. Nr 4 (29). S. 33.

Radzik Ryszard. Białoruski czas // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 108–114.

Radzik Ryszard. Między Rosją a Polską // Lithuania. 1998. Nr 4 (29). S. 34–47.

Rudziewicz Irena. "Białowieżanie" i tradycja Franciszka Bahuszewicza // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 87–96.

Sachuta Jauhien. Żywe źródła / Przeł. z białorus. Czesław Seniuch // Lithuania. 1998. Nr 4 (29). S. 64–70.

Seniuch Czesław. Suplement do pieśni XX "Nowej ziemi" [Якуба Коласа] // Lithuania. 1998. Nr 4 (29). S. 94–101.

Stochel Włodzimierz. “Białowieżanie” i tradycja Janki Kupały // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 97–100.

Szachowicz Michał. Pryjszła Pakrowa — dzieŭka hatowa // Czasopis. 1998. Nr. 10. S. 8–9.

Szachowicz Michał. Tak już mi pisano // Czasopis. 1998. Nr. 10. S. 24–26.

Szaściłouskaja Kaciaryna. Twórczość Stanisława Moniuszki w kontekście kultury białoruskiej XIX wieku / Przeł. z białorus. Czesław Seniuch // Lithuania. 1998. Nr 4 (29). S. 87–94.

Sztuka Kresów Wschodnich: Materiały sesji naukowej, Kraków, marzec 1994. Kraków, 1994.

Wallag Tadeusz. Droga przez Sybir…: [Успаміны ўраджэнца в. Тэўлі Кобрынскага пав.]. Warszawa, 1998.

Wisner Henryk. O czarnej legendzie Janusza Radziwiłła // Lithuania. 1998. Nr 4 (29). S. 18–25.

Zaniewska Teresa. Motyw ognia w twórczości poetów Białoruskiego Stowarzyszenia Literackiego “Białowieża” // Тэрмапілы: Паэзія, проза, крытыка. 1998. № 1. С. 82–86.

Zawalniuk Władysław ks. O “czerwonym kościele” w Mińsku // Lithuania. 1998. Nr 4 (29). S. 115–121.

Żakiewicz Zbigniew. “Wszystkie rzeki wpadają do morza…: [Інт. польскага празаіка родам з Маладзечаншчыны] / Rozm. Henryka Dobosz // Rozmowy “Tytułu”. Gdańsk, 1996. S. 335–367.

РАСІЯ • Расійская федэрацыя

Алексиевич Светлана. “Свободу нельзя ввезти в страну, как швейцарский шоколад”: [Інт.] / Зап. Е. Ульченко // Кн. обозрение. 1998. 1 сент.

Барашкова И. Н. (Гродн. медучилище). “Интеллектуальное казино”: [Дзелавая гульня на занятках] // Специалист. 1998. № 4. С. 16.

Безносиков Е. Я. Туризм как составная часть семейной физической культуры // Тезисы докладов и сообщений Международной научно-практ. конф. “Развитие туризма в условиях современных интеграционных процессов”, Минск, 3–5 дек. 1997 г. М., 1997. С. 127–129.

Боровик Т. А. (Мин. пед. ун-т). Речевые игры на музыкальном занятии [у дзіцячым садзе] // Дошк. воспитание. 1998. № 5. С. 147–150.

Васанская Ж. Праздник заказывали?: [Пра рэсп. тэатр. фестываль “Маладзечанская сакавіца – 98”] // Труд–7. 1998. 27 марта.

Веселов М. Белорусский “Паганини” — в гостях у москвичей: [Пра выступленне нар. тэатра пантамімы “Рух” бел. т-ва глухіх на сцэне Маскоўскага культур. цэнтра] // В едином строю. 1998. № 2. С. 25.

Вестник гуманитарной науки (М.). 1998. № 1, 2, 3.
Ёсць матэрыялы пра канферэнцыі ў Беларусі.

Грицкевич В. П. Белорусы в Петербурге: [Пра культур. і грамад. дзейнасць беларусаў расказвае старшыня Савета грамад.-культур. супольнасці ў Санкт-Пецярбургу] / Зап. Е. Файзуллин // Пчела. 1997. № 11. С. 70–72.

Гришковец Валерий. Вот пришел анахорет Купреев [беларускі паэт] // Кн. обозрение. 1998. 18 авг.

Жолнеркевич Г. Звезды рождаются у нас, но видим их мы только издалека: [Пра маст. Х. Суціна, ураджэнца Беларусі] // Труд–7. 1998. 20 марта.

Илькевич Николай. Библиотека по родиноведению: [Рэц. на кн.: Бібліятэка Міхася Мялешкі: Зводны каталог. Мн., 1998] // Годы (Смаленск). 1998. № 4. С. 103–104.

Кадол Ф. [Гомель]. Воспитание чести и достоинства // Воспитание школьников. 1998. № 2. С. 7–13.

Кныш М. Новый белоруский святой: [Пра служыцеля царквы І. І. Гашкевіча — айца Іаана] // Труд–7. 1998. 27 марта. С. 11.

Козлович А. Мини-юбка для второй древнейшей: В Белоруссии никто не насилует прессу — она сама отдается власти // Лит. газ. 1998. 24 июня.

Костинский Юлий. Дружить домами, а не в коммуналке: [Пра Дзень бел. пісьменства і культуры ў Расійскай дзярж. б-цы] // Вечер. Москва. 1998. 9 сент.

Крук В. С. [Магілёў]. Отбор кандидатов на второй уровень обучения // Специалист. 1998. № 3. С. 15–16.

Паломничество ссыльного Адама: Адам Мицкевич и караимы // Междунар. еврейская газ. 1998. Авг. № 30.

Полежаева М. Брестская крепость опять держит оборону: [Пра фінансавае становішча мемарыял. комплекса] // Аргументы и факты. 1998. Апр. № 16. С. 10а, б.

Полейко Е. Судьба внучки белорусской княжны Рогнеды: [Пра каралеву Францыі Ганну] // Труд–7. 1998. 6 марта.

Рачковская Н. "Моя путеводная звезда — интуиция…": [Гутарка з бел. мастаком] / Зап. Б. Крепак // Труд–7. 1998. 13 марта.

Филиппов Игорь. В поисках национальной идеи: [Рэц. на кн.: Хомяков Д. Православие. Самодержавие. Народность. Минск, 1997.] // Кн. обозрение. 1998. 1 сент.

Ширко Л. Под одной крышей: [Пра дзейнасць цэнтраў нац. культур у Беларусі] // Клуб. 1998. № 5. С. 32–33.

• Якуція

Барковский Алесь. Личное дело Сергея Новика [беларускага паэта, сасланага ў Якуцію] // Северная заря. 1998. 28 июля.

Воспоминания: Ул. Клишэвич. На Колыме; Н. Гапанович. В Бамлаге; М. Сяднев. Клятва перед Тасканом / [Пер. з бел. Алеся Баркоўскага, Вікторыі Пятрушкінай]. Койданава; Амма [Якуцк], 1998.

Петрушкина В. Адам Мицкевич и Якутия: К 200-летию поэта: [Ёсць звесткі пра публікацыі ў "Кантактах і дыялогах"] // Якутия. 1998. 3 дек.

СЛАВАКІЯ

Bartko L. Postrehy z Minska // Prešovská Univerzita. 1998. Č. 8. Okt. S. 14.

УКРАІНА

Антропонейтричний підхід у дослідженні мови: Матеріали VII Міжнародних Карських читань. 13–14 травня 1998. Ніжин; Гродно, 1998.

Белая А. С. Евфимий Федорович Карский (1861–1931): (Пособие к спецкурсу "Из истории языкознания: персоналии"). Нежин, 1998.

Bieder Hermann (Salzburg). Grundprobleme der frühen ukrainistischen Sprachwissenschaft in Galizien (1772–1849): [Артыкул аўстрыйскага беларусіста, каштоўны для параўнальнага супастаўлення з беларускім матэрыялам] // Історичні та філологічні розвідки, присвячені 60-річчю академіка Ярослава Ісаєвича. Львів, 1998. С. 103–115.

ФРАНЦЫЯ

Drweski Bruno. Dossier "Biélorussie: Quel horizon pour la Biélorussie: Le vilain petit canard biélorussien…dans la mare europeenne // Regards sur l'Est. 1998. N 11. Sept. – oct. P. 8–9.

Gapova Elena. Enseigner le féminisme: une aventure! / Trad. de l'anglais par A. Goujon: [Артыкул беларусісткі з Мінска] // Perspectives Bielorussiennes. 1998. N 11. Sept. P. 7.

Goujon Alexandra. La Biélorussie // Jean-Yves Camus (dir). Extrémismes en Europe. Paris, 1998. P. 112–118.

Goujon Alexandra. La Biélorussie en Floride: [Пра беларускую тэматыку на 30 нац. канферэнцыі Амерыканскай асацыяцыі па развіццю славістычных даследаванняў] // Perspectives Bielorussiennes. 1998. N 11. Sept. P. 3.

Goujon Alexandra. Orthodoxie et unité slave: [Пра візіт ў Беларусь патрыярха Алексія II] // Perspectives Bielorussiennes. 1998. N 11. Sept. P. 1.

Symaniec Virginie. L'Affaire Nasha Niva: [Пра ўжыванне "тарашкевіцы" ў беларускім выданні] // Perspectives Bielorussiennes. 1998. N 11. Sept. P. 10.

Symaniec Virginie. L'Alternative du geste: [Пра тэатр. калектыў Беларускага універсітэта культуры] // Perspectives Bielorussiennes. 1998. N 11. Sept. P. 8.

Symaniec Virginie. Dossier "Biélorussie: Quel horizon pour la Biélorussie: De l'opposition culturelle // Regards sur l'Est. 1998. N 11. Sept. – oct. P. 13–14.

Symaniec Virginie. Une semaine á Die avec Svetlana Alexievitch: [Пра міжнароднае прызнанне творчасці беларускай пісьменніцы] // Perspectives Bielorussiennes. 1998. N 11. Sept. P. 9.

Werenicz Wiaczesław. Sztuka Aleksandra Zubrzyckiego z Mińska // Kultura (Paryż). 1998. Nr 10. S. 115–119.

ЧЭХІЯ

Luptovcová Jitka, Kuncová Radka. Běloruská kultura a literatura 19. a začátku 20. století v českých zemích // Východoslovanské literatury v českém prostředí do vzniku ČSR. Brno, 1997. S. 155–172.

ШВЕЙЦАРЫЯ

Jiddische Erzählungen / von Mendele Mojcher Sforim [ураджэнец Беларусі]; Jizchak Lejb Perez; Scholem Alejchem. Ausw., Übers. aus dem Jidd. und Nachw. von Leo Nadelmann. Zürich, 1997.

ШВЕЦЫЯ

Babkou Ihar. Belarus: Dual Modernity // Cultural Encountes in East Central Europe. Stockholm, 1998. P. 105–109.

Zadenska Maria. W poszukiwaniu utraconej ojczyzny: Obraz Litwy i Białorusi w twórczości wybranych polskich pisarzy emigracyjnych. Florian Czarnyszewicz, Michał Kryspin Pawlikowski, Maria Czapska, Czesław Miłosz, Józef Mackiewicz. Upsala, 1995 / Studia Slavica Upsaliensia; 35.

У РЭДАКЦЫЮ БЮЛЕТЭНЯ ПАСТУПІЛІ:

Права на волю. 1998. № 19, 20, 21.

Рэвяко Н. А. Антычная спадчына на Беларусі. Мн., 1998.

Скорабагатаў Віктар. Зайгралі спадчынныя куранты: Цыкл нарысаў з гісторыі прафесійнай музычнай культуры Беларусі. Мн., 1998 / Вяртанне. Кн. 5.

Чыгрын Іван. Бераг: Вершы. Мн., 1998.

Bulletin: Transregional Center for Democratic Studies. 1998. Issue 30. Oct.

Internationale Politik. 1998. Nr 12.

Kulturchronik. 1998. Nr 6.

Newsletter (Jerusalem). 1998. N 14. Summer.

Znak (Kraków). 1998. Nr 12.

ПРА НАС ПІСАЛІ:

Кастрычнікам-лістападам пазначаны // Літ. і мастацтва. 1999. 8 студз.

Чаркасава Дзіяна. “Кантакты і дыялогі”. № 9 // Голас Радзімы. 1998. 29 кастр.

ХРОНІКА БЕЛАРУСАЗНАЎЧАГА ЖЫЦЦЯ

• ***11 лістапада*** ў Полацку прайшла навуковая канферэнцыя, прысвечаная беларускаму і польскаму пісьменніку Яну Баршчэўскаму.

• ***27–28 лістапада*** кафедра беларускай культуры Беластоцкага універсітэта і агульнага мовазнаўства і балтыстыкі Варшаўскага універсітэта арганізавалі ў Беластоку канферэнцыю “Мова і тоеснасць на пагранiччы культур”, у якой прынялі ўдзел навукоўцы з Беластока, Брэста, Варшавы, Гродна, Люблiна і Мінска.

• ***13 снежня*** сябры “Белавежы” сабраліся ў Беластоцкім універсітэце, каб абмеркаваць вынікі года, падведзеныя Янам Чыквіным.

• ***6 студзеня 1999 г.*** Першая праграма Варшаўскага радыё зрабіла перадачу пра зборнік “Адам Міцкевіч і нацыянальныя культуры”, выдадзены стараннем Цэнтра імя Ф. Скарыны ў Мінску.

• Рэдактар парыжскай “Культуры”, ураджэнец Мінска Ежы Гедройц ахвяраваў 15 тыс. французскіх франкаў на аплату доўгу за электраэнергію Беларускім ліцэем у Бельску (Польшча).

ЯКІМ НАМ БАЧЫЦЦА КАНГРЭС?

(ПРАЦЯГ АДКАЗАЎ НА АНКЕТУ)

Дарагія сябры!

Ад імя Украінскай асацыяцыі беларусістаў паведамляю, што мы лічым прапанаваную тэматыку наступнага Міжнароднага кангрэса беларусістаў актуальнай і цікавай. Наконт секцый, якія павінны працаваць у час кангрэса, наперад сказаць вельмі цяжка, паколькі яны, як правіла, фарміруюцца, зыходзячы з колькасці і канкрэтнай тэматыкі наяўных дакладаў, а не наадварот. Тэмы нашых дакладаў (ці паведамленняў) вы атрымаеце крыху пазней.

Як месца правядзення кангрэса большасць сяброў нашай асацыяцыі найбольш адпавядаў бы Мінск: не ва ўсіх ёсць замежны пашпарт, каб ехаць у Польшчу, а набыццё яго дорага каштуе. Акрамя таго, для нашых беларусістаў вельмі важна ў час кангрэса купіць новую літаратуру па беларусістыцы, сустрэцца з беларускімі вучонымі, літаратарамі, пісьменнікамі, а ўсё гэта лягчэй зрабіць у Мінску, а не на Беласточчыне (хаця пабыць у Беластоку і ўбачыць, як жывуць беларусы ў Польшчы, несумненна, было б вельмі цікава). Зыходзячы з гэтага, мы перадаем бюро Камітэта свой голас, каб змяніць рашэнне 1995 г. А май ці кастрычнік — глядзіце самі ў адпаведнасці з абставінамі (мог бы быць і кастрычнік — будзе больш часу для лепшай падрыхтоўкі кангрэса).

Шчыра віншуем членаў бюро камітэта і ўсіх беларускіх сяброў МАБ з надыходзячым Новым 1999 годам! Жадаем вам моцнага здароўя, плённай працы, поспехаў у жыцці і асабістага шчасця!

***Рыгор Піўтарак**, Кіеў*

Пытанне пра месца і час правядзення кангрэса, мяркую, павінен вырашаць камітэт. Тэматыка гучыць прыгожа, аднак не трэба абмяжоўвацца славянамі, сувязі беларускай культуры з культурамі балтаў, угра-фінаў, германцаў таксама нельга пакідаць без увагі. Беларусісты, якія жывуць не ў славянскіх краінах, таксама павінны атрымаць запрашэнні. А як вы думаеце?

***Альма Лапінскене**, Вільнюс*

1. Я лічу, што ва ўмовах сённяшніх рэальнасцей кангрэс трэба праводзіць **толькі** ў Мінску. Хай прабачаць нашы замежныя суайчыннікі, але ў сённяшняй сітуацыі трэба збірацца на зямлі бацькоў, з якой звязана дзяржаўнасць нашага народа.

2. На мой погляд, найлепш было б правесці кангрэс у кастрычніку, май па многіх прычынах можа быць даволі складаным. Аднак камітэту МАБ відней, бо ён павінен улічыць многія фактары.

3. З асноўнай праблемай, вамі вызначанай, згодзен. Яна актуальная і патрабуе асэнсавання навукоўцамі славянскіх народаў і ўвогуле сусветнай супольнасці.

Думаю, што не трэба ствараць секцыі толькі на двухбаковай аснове (беларуска-славацкія сувязі, напрыклад). Мэтазгодна іх сфарміраваць з улікам навуковага прынцыпу гістарызму: напрыклад, беларуская літаратура і славянскія літаратуры эпохі Адраджэння (XIX ст., пачатку XX ст. і г. д.). Можна вылучыць і асобныя праблемы, але каб гэтыя праблемы дамінавалі, а асобныя літаратуры выступалі бадай для іх асэнсавання.

Асабіста выступіў бы па сувязях беларускай і ўкраінскай літаратур. Папярэдняя фармулёўка даклада: "Літаратурна-творчыя сувязі Берасцейшчыны з Валынню".

Свой голас для вырашэння наспеўшых пытанняў па правядзенню кангрэса перадаю бюро камітэта МАБ.

***Аляксей Майсейчык**, Брэст*

На днях я атрымаў "Кантакты і дыялогі" 10–11'98. Адказваю (асабіста, пераважна): 1) нягледзячы на ўсё, мне здаецца мэтазгодным правядзенне кангрэса ў Мінску; 2) я — за май; 3) я — за перакладчыцкую секцыю. Прапаную тэму "Новая зямля" — па-польску" (мая праца ўжо ў другой палове).

Наконт "КіД" — хачу атрымліваць надалей. Складкі заплачу, калі прыеду, або дашліце валютны рахунак.

Шкада, што мы не сустрэліся апошні раз у Варшаве.

Прывітанні ўсім сябрам бюро камітэта МАБ і рэдкалегіі! У прыватнасці крэўнаму з Вераскова У. Конану, артыкул якога перакладзены мною для "Lithuanii" і для "Przeglądu Wschodniego".

***Чэслаў Сэнюх**, Варшава*

1. Найбольш разумна і мэтазгодна праводзіць усе кангрэсы Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў у сталіцы ўласнай дзяржавы — Мінску. Перадаю свой голас у бюро, каб змяніць рашэнне II кангрэса МАБ 1995 г.

2. Мне больш падыходзіць кастрычнік 1999 г.

3. Праблематыка кангрэса вельмі важная і патрэбная. На маю думку, найбольш адпавядаюць праблематыцы кангрэса наступныя секцыі: "На скрыжаванні беларускай і рускай культур", "Інтэрферэнцыя беларускай і ўкраінскай культур", "Беларуска-польскія культурныя ўзаемасувязі", "Беларуская і паўднёваславянскія культуры". Можна яшчэ аб'яднаць у адну секцыю чэхаў, славакаў і лужыцкіх сербаў. Што датычыцца мяне, то для першай секцыі з вялікім задавальненнем прапанаваў бы тэму "Францыск Скарына ў рускай культуры".

***Канстанцін Усовіч**, Гомель*

АД БЮРО КАМІТЭТА МАБ

25 студзеня бюро разгледзела гэтыя і іншыя лісты (усяго іх паступіла 27) і рашыла прапанаваць камітэту МАБ наступныя месца і тэрміны: Мінск, 21–23 верасня 1999 г. Будуць улічаны зробленыя заўвагі па праграме.

ЧЫКАГСКІЯ БЕЛАРУСЫ — БЕЛАРУСКІМ ДЗЕЦЯМ

Выхаванне кожнага наступнага пакалення ва ўсім свеце будуецца, у значнай меры, на нацыянальным падмурку — мове і культуры той ці іншай краіны. Багацце роднай мовы з'яўляецца глебай, на якой вырастае нацыянальная культура, а тая, у сваю чаргу, пачынае ўздзейнічаць ўжо на саму мову, спрыяе яе развіццю. Такія звычайныя для многіх краін моўна-культурныя суадносіны рухаюць грамадства наперад, абумоўліваюць найбольш кароткія і эфектыўныя шляхі для самых разнастайных выхаваўчых працэсаў. Але ў Беларусі, якая на працягу некалькі вякоў была прымусова паланізавана або русіфікавана, а сёння жыве ва ўмовах "дэкларавага двухмоўя", гэтыя працэсы маюць свае асаблівасці. Таму, у адпаведнасці з рэчаіснасцю, і выхаваўчая праца мусіць развівацца пераважна як бы ў адваротным накірунку — ад мастацтва, якое ў нашых умовах мае значна больш магчымасцей для выхавання ў дзяцей беларускасці. Уздзеяннем мастацтва можна не толькі вярнуць народу родную мову, але і зрабіць яе па-сапраўднаму мовай КУЛЬТУРЫ. Сёння для значнай часткі насельніцтва гэта, мабыць, адзіны шлях. Нейкія ж надзеі, што прыйшлі да нас разам з незалежнасцю, на беларусізацыю краіны традыцыйнымі шляхамі, як бачна, не спраўдзіліся.

Працуючы шмат гадоў кіраўніком розных харавых калектываў, я заўсёды знаходзіўся ў пошуку найбольш моцных і ўплывовых музычных сродкаў уздзеяння на асобу. Шматгадовы вопыт упэўніў мяне ў тым, што адным з гэтых сродкаў, да таго ж найбольш эфектыўным, з'яўляецца беларуская народная песня, якая за кошт сваёй арганічнасці прыдае дадатковы імпульс развіццю вакальна-харавых навыкаў і абуджае ў спевакоў цікавасць да гісторыі краіны, яе традыцый, і самае галоўнае — да роднай мовы. Народная песня спрыяе вывучэнню мовы, разуменню і адчуванню яе непаўторнай прыгажосці, дае падставу для яе непасрэднага ўжывання. Спалучаючы ў сабе з цягам часу добра "прыцёртыя" паміж сабой вакальны гук з паэтычным словам, якія з'яўляюцца водгукам чалавечай душы на асяроддзе, прыроду і жыццёвыя падзеі, народная песня нібы дазваляе сённяшняму пакаленню размаўляць са сваімі продкамі, уваходзіць ў свет іх думак і пачуццяў, вучыць чалавечай мудрасці.

Адной з галоўных рыс народнай песні з'яўляецца яе заўсёднае развіццё, якое не толькі не прыпынілася зараз, а, наадварот, узмацнілася дзякуючы яе аўтарскай апрацоўцы. Апрацоўка народнай песні тымі ці іншымі кампазітарскімі сродкамі дазваляе значна павялічыць моц яе ўздзеяння за кошт большай адпаведнасці патрабаванням сучаснасці, а таму і лепшага засвойвання. Гэта робіць беларускую народную песню невычэрпнай і жыццядайнай крыніцай у выхаванні беларускага нацыянальнага характару.

Усе хормайстры-практыкі, якія працуюць з дзіцячымі і юнацкімі харавымі калектывамі, добра адчуваюць значэнне апрацаваных народных песень у выхаванні дзяцей, мараць, каб іх было больш па колькасці і па жанрах; каб яны адпавядалі вакальна-харавым і ўзроставым магчымасцям дзяцей, іх духоўным патрабаванням, дазвалялі рухацца наперад ў плане прафесійнага развіцця. Назіраючы за прагнасцю, з якой моладзь цягнецца да беларускай песні, асэнсоўваеш неабходнасць іх большага ўжывання ў практыцы. Але нельга не заўважыць, што апрацаваных песень для дзяцей яшчэ вельмі мала, усяго некалькі дзесяткаў, да таго ж размешчаных у самых розных выданнях, што ўскладняе іх пошук. Такое становішча і прымусіла мяне падысці да вырашэння існуючай праблемы самастойна.

Апрацаваўшы на працягу некалькіх гадоў шаснаццаць беларускіх народных песень і зрабіўшы для дзіцячага хору яшчэ каля трох дзесяткаў лепшых песень са спадчыны славутага песняра беларускага народа Р. Шырмы, я атрымаў матэрыял, прыгодны не толькі для харавой, але і для выхаваўчай работы. А з цягам часу гэтыя песні пачалі ўжо гучаць як у выкананні нашага дзіцячага хору “Крынічка”, так і іншых дзіцячых і студэнцкіх калектываў. Так задуманае і вырашанае для сябе, нечакана спатрэбілася іншым. Нарадзілася ідэя надрукаваць матэрыял.

Але сутыкненне з рэчаіснасцю — недастатковай зацікаўленасцю ўстаноў культуры і адсутнасцю матэрыяльных сродкаў — не пакінула ніякіх шансаў на выданне зборніка. Вымушаны шукаць іншага выйсця, я звярнуўся праз часопіс “Кантакты і дыялогі” да сусветнай грамадскасці з просьбай аб дапамозе. Ужо праз некалькі дзён я атрымаў паведамленне, што грошы на гэтую справу збярэ сярод прыхажан храма св. Юрыя ў Чыкага вядомы не толькі ў Амерыцы чалавек, намеснік старшыні Беларуска-Амерыканскай рады, наш былы суайчыннік Мікола Латушкін. Гэты цуд, у рэшце рэшт, і дазволіў давесці справу да лагічнага канца.

Я даволі часта задаю сабе пытанні — чаму праблема выхавання падрастаючага пакалення ў Беларусі з’явілася так значнай і істотнай для людзей з далёкай Амерыкі? Што прывабіла іх талакой шукаць магчымасці аказаць дзецям Беларусі такую дапамогу? Як, знаходзячыся далёка ад Беларусі, можна так дасканала адчуваць сітуацыю ў краіне і ўздзейнічаць на яе ў тым накірунку, які ўжо сёння можа прынесці плён? Можа, толькі адарваўшыся ад Радзімы, людзі пачынаюць больш востра ўспрымаць усё тое, што адбываецца на ёй? А можа, толькі чужына дадае ім нейкія якасці, якіх няма ў нас?

Напэўна, адказ трэба шукаць ў самых пытаннях. Вядома, што перажытыя цяжкасці, гора, якія звычайна спадарожнічаюць чалавеку ў жыцці, могуць зрабіць яго чуйным і да болі іншых людзей. Напэўна, такое ж здарылася і з Міколам Латушкіным, лёс якога склаўся зусім няпроста — вайна, расстанне з роднымі, уладкаванне на чужыне… Высокае грамадзянскае сумленне, адказнасць перад людзьмі і Богам за ўсё, што робіцца вакол яго, прымусіла Міколу Латушкіна займацца не толькі праблемамі асабістага жыцця, а і дзейнасцю на карысць Беларусі, аддаваць ёй шмат сіл і часу ды яшчэ ва ўмовах, калі сувязь паміж беларусамі, вымушанымі жыць у замежжы, і роднай краінай доўгі час была парушана. Напэўна, неаднойчы прыходзілася такім людзям, як Мікола Латушкін, сустракацца і з неразуменнем з боку асяроддзя, пераадольваць яго. Але цвёрдасць характару, простая чалавечая мудрасць, вернасць жыццёвай арыентацыі не дазвалялі сысці ўбок з аднойчы абранага шляху. А ў выніку, назбіралася нямала выдатных спраў, якія маглі б зрабіць гонар любому чалавеку. Вось і зараз, дзякуючы Міколе Латушкіну, яго родным і сябрам з храма св. Юрыя г. Чыкага атрымалася яшчэ адна добрая справа — выйшаў у свет зборнік беларускіх народных песень “Вясна–красна”, які, будзем спадзявацца, здыме частку тых праблем, што паўсталі перад краінай сёння.

Хацелася б пажадаць Міколе Латушкіну, а адначасова і ўсім ахвярадаўцам з храма св. Юрыя здароўя, як мага больш шчасця. Хай у вас знойдуцца сілы і далей плённа працаваць на карысць Беларусі. Будзем спадзявацца, што так і будзе. Неабходна падзякаваць Богу, што ў свеце ёсць дабрыня. Нізкі вам усім паклон!

***Вікатар Гуляеў**, выкладчык МПДУ імя Максіма Танка*

CONTENTS

Падпісана ў друк **29.01.1999**. Папера **афсетная**. Друк **афсетны**.
Фармат **60х90 1/16**. Умоўн. друк. арк. **3,5**. Ул.-выд. арк. **4.5**.
Тыраж **299 экз**. Заказ **№ 9**.
Надрукавана з дыяпазітываў рэдакцыі **ТАА "Юніпол"**.
Ліцэнзія ЛП № 210 ад 05.01.98 г. 220039, г. Мінск, вул. Караткевіча, 6.